Трибуна вільного українського слова на вільній американській землі

СВОБОДА SVOBODA
УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК UKRAINIAN DAILY

Адреса Редакції і Адміністрації: "Svoboda", 81-83 Grand St., Jersey City 3, N. J.
Телефон: HEnderson 4-0807, 4-0237
Тел. УНС.: HEnderson 4-1016

РІК LXI. Ч. 162. ДЖЕРЗІ СИТІ і НЮ ЙОРК, П'ЯТНИЦЯ, 31-го ЛИПНЯ 1953. П'ЯТЬ ЦЕНТІВ — FIVE CENTS JERSEY CITY and NEW YORK, FRIDAY, JULY 31, 1953. No. 162. VOL. LXI.

СЕНАТ УХВАЛИВ НОВИЙ ПЕРЕСЕЛЕНЧИЙ ЗАКОН

КОНГРЕС ПОГОДЖУЄТЬСЯ НА ДОПУЩЕННЯ ДО ЗДА ПОНАД 200,000 НОВИХ ВТІКАЧІВ ВПРОДОВЖ НАЙБЛИЖЧИХ ТРЬОХ РОКІВ.

Вашингтон. — Сенат З'єдинених Держав ухвалив вчора більшістю 63 проти 30 голосів законопроєкт, що дозволяє на допущення до цієї країни 209,000 нових втікачів з-поза заліної заслони впродовж найближчих трьох років і вісьмох місяців. Допущення іміґрантів на підставі нового закону не буде зараховане до іміґраційної квоти, встановленої законом для поодиноких країн. Новий переселенчий закон був ухвалений попереднього вечора теж Палатою Репрезентантів, хоч і з деякими змінами та меншими обмеженнями, як їх наложив Сенат. Палата Репрезентантів погодилась на допущення до ЗДА 217,000 нових втікачів. Обидві редакції законопроєкту, палатна і сенатська, не відбігають далеко від того законопроєкту, що його предложив Конґресові уряд і який мав спеціяльну підтримку з боку президента Айзенгавера. Уряд пропонував дозволити на приїзд до ЗДА 240,000 нових втікачів, а президент Айзенгавер поставив був цей законопроєкт на список „наглих справ", що їх повинен Конґрес розглянути ще на теперішній сесії. Різниці в законопроєктах Палати Репрезентантів і Сенату мають бути вирівняні і узгіднені компромісово спільною сенатсько-палатною комісією, і так узгіднений законопроєкт буде переданий на підпис президентові, після чого він стане законом. Ухвалу законопроєкту в обидвох палатах Конґресу, хоч і з деякими незначними змінами, вважається за чергову велику перемогу уряду президента Айзенгавера. В політичних колах вважають, що переведення того закону здобуде нову популярність для республіканців і може поважно збільшити кількість голосів на їх користь під час виборів наступного року, головно в таких стейтах, як Ню Джерзі, Мішіґен та деяких інших. Проти законопроєкту виступали в сенаті, зокрема, сенатор МекКарен, демократ з Невади, та сенатори Вільям Дженкер з Індіяни і Герман Велкер з Айдаго, обидва республіканці, базуючи свою опозицію на твердженнях, що комуністи намагатимуться використати новий закон для інфільтрації країни своїми шпигунами. На користь закону голосувало 38 республіканців і 24 демократи. Закон відноситиметься до тих втікачів з-поза залізної заслони, які втекли після 8-го травня 1945 року. Крім того, президент Айзенгавер підписав вчора ухвалений вже Конґресом законопроєкт про допущення до З'єдинених Держав 500 сиріт до 10-го року життя, що були адоптовані американськими громадянами.

УКК і ЗУАДК вели інтенсивну акцію на користь нового переселенчого закону

Український Конґресовий Комітет Америки та Злучений Український Американський Допомоговий Комітет — дві репрезентативні централі американських українців, були розгорнули широку активність на користь нового переселенчого закону, ухваленого вчора Сенатом і попереднього дня Палатою Репрезентантів. Безпосередньо перед голосуванням в Сенаті, з уваги на поважну опозицію проти того закону, представник УКК, його правний дорадник адвокат Михайло Пізнак, вислав в імені УКК понад 50 телеґрам до поодиноких сенаторів, так опонентів, як і прихильників закону. В телеґрамах до опонентів м. і. сказано: „Український Конґресовий Комітет, що репрезентує півтора мільйона американців українського походження, глибоко заінтересований в переведенні закону С 1917. Ми з пошаною прохаємо Вашого прихильного розгляду й підтримки того законопроєкту та використання Вашого впливу для запевнення ухвали того наглого заходу на теперішній сесії Конґресу, щоб запевнити азиль для багатьох тисяч невинних жертв червоної тиранії та продемонструвати світові, що наша нація готова продовжувати свій вітальний і динамічний провід проти злих сил комунізму". В листах до прихильників законопроєкту представник УКК висловлював їм вдячність за їхнє становище. Під час розгляду законопроєкту в Сенаті у Вашинґтоні перебував теж представник ЗУАДКомітету, його екзекутивний директор д-р В. Ґалан, який в імені ЗУАДК намагався впливати на позитивне вирішення тієї справи в Сенаті. Обидві інституції вели відповідну акцію в тій справі від деякого часу і в рямках тієї акції був висланий теж лист екзекутивного заст. голови УКК Д. Галичина, сенаторові Гендриксонові з Ню Джерзі з подякою за його оборону втікачів перед напастями комуністичної пропаґанди.

ПРОПОЗИЦІЯ СЕНАТУ ПРО СВІТОВЕ РОЗЗБРОЄННЯ

Вашинґтон. — Сенат схвалив одноголосно пропозицію про роззброєння у світових розмірах. Пропозиція має намір не тільки виявити, що ЗДА не прямують до озброєння, але спаралізувати совєтську пропаґанду, яка постійно твердить про імперіялізм ЗДА. Пропозицію ухвалено в двох засадниче тотожних текстах, з яких один виявляє погляди самого Сенату, а інший пересилається до Палати Репрезентантів. Проведення пропозиції — це справа обох партій, а її текст ухвалено на підставі різних текстів, що їх подали автори з обох партій. Цілість пропозиції спирається на давнішій заяві про роззброєння, демократичного сенатора МекМагона та квітневому виступі президента Айзенгавера з закликом до Совєтів обмежити й контролювати озброєння. Зокрема, пропонується обмежити продукцію стратеґічних матеріялів, необхідних для озброєння, скорочення чисельности озброєних сил, контроля в міжнародних розмірах вживання атомової сили лише для мирних потреб, заборона інших родів зброї, що мають велику нищівну силу. Забезпекою виконання цієї пропозиції, має бути контроля Об'єднаних Націй. Відписи пропозиції мають бути переслані президентові і державному секретареві. Республіканський сенатор з Джерзі Сити, Александер Смит, що найактивніше діяв при схваленню пропозиції, висловився, що, відразу після підписання перемир'я в Кореї, вона має особливу вимовність, яка посилюється фактом, що саме тепер Конґрес зайнятий розглядом приділення коштів на оборону. Величезні кошти, що їх призначає Конґрес на оборону, спричинені, як твердить сенатор, небажанням Совєтів жити в мирі. Роззброєння повинно бути загальне, бо „немає наївних, які б твердили, що одностороннє роззброєння провадить до миру."

НАРАДИ В БІЛОМУ ДОМІ ПРО ЗАБОРГОВАНІСТЬ КРАЇНИ

Вашинґтон. — На 30 липня президент Айзенгавер запросив на снідання провідних республіканських і демократичних політиків, щоб обговорити з ними справу підвишки можливої заборгованости країни. Згідно з теперішнім законом, державні борги можуть виносити $275,000,000,000. Дотеперішні довги дійшли до суми $ 272,573,000,000, але уряд побоюється, що під час перерви в праці Конґресу зайде потреба переступити межу заборгованости, і тому хотів би ще на цій сесії провести закон, який підносив би висоту заборгованости понад дозволену суму $ 275,000,000,000. Справа цього закону зможе продовжити теперішню сесію обох палат, які хотіли б закінчити працю 1 серпня. В Сенаті заповів гостру опозицію проти підвишки висоти заборгованости демократичний сенатор із Вірджінії Геррі Ф. Бирд, який твердить, що тепер не є конечною підвишка висоти зоборгованости, бо прибутки з податків і невичерпана ще сума заборгованости дозволять урядові вив'язуватися з своїх платничих обов'язків, а також сам президент може покористуватися своїми правами і знайти фонди на біжучі фінансові видатки. Гадають, що справа підвишки висоти заборгованости зможе не тільки продовжити сесію Конґресу, але також привести до поразки уряду. Щоб до цього не допустити, президент Айзенгавер запросив до себе на снідання провідних політиків з обох партій, щоб з ними вияснити справу закону про заборгованість країни. На цьому сніданні будуть такі особи: секретар скарбу Джордж М. Гомфрі і директор бюджету Джозеф М. Дадж, а також провідники тих комісій в обох палатах Конґресу, які вирішують фінансові справи.

Міллер закликає до обережности в відношенні до Росії

Боффало, Н. Й. — Асистент секретаря праці Спенсер Міллер, молодший, промовляв на кінцевій сесії річної конвенції А. Ф. Л. Нюйоркського стейту. Він заявив, що американське робітництво мусить бути обережне і непохитне у відношенні до Росії. Воно повинно навчити ватажків у Кремлі, що американські зорганізовані робітники не дозволять їхніми махінаціями — „зробити з себе обдурених людей". Міллер сказав, що комуністи мають тепер нагоду довести ділами, що вони направду бажають справедливого миру. „Перемир'я в Кореї, твердив асистент секретаря праці, зовсім не усуває того твердого і жахливого факту, що одна третя світу — це світ неволі. Це світ, де заперечується людську гідність, не частинно, але вповні." Далі Міллер твердив, що американське робітництво „відкине мирові пропозиції комуністів, — коли воно знає, що за ними немає фактів." Промовець казав, що хоч між ЗДА і Південною Кореєю, існують деякі розходження, — в справі волі немає найменшого непорозуміння.

А.Ф.Л. домагається усунути Райена з проводу в спілці вантажників

Ню Йорк, Н. Й. — Американська Федерація Праці домагається, щоб Міжнародна Спілка Вантажників усунула з проводу свого досмертного голову, 69-річного Джозефа П. Райена, за те, що він обвинувачений у крадіжці спілкових фондів. Провідні урядовці А. Ф. Л. твердять, що сама Міжнародна Спілка Вантажників не зможе очистити себе від злочинних елементів, коли буде під дотеперішнім проводом Райена. Рішення в справі Райена западе на нарадах А. Ф. Л., які відбудуться 10 серпня в Шикаґо. Там буде натиск на Райена, щоб він сам зрезиґнував із свого становища, бо його обвинувачують не тільки в тому, що привласнював собі спілкові гроші, але й приймав до праці людей, які були судовокарані за всякі злочини. Але Міжнародна Спілка Вантажників не має охоти позбуватися Райена, а стейтова А. Ф. Л. на своїх делеґатських зборах однодушно вибрала Райена віцепрезидентом своєї стейтової управи.

Жінки займають визначні становища в ЗДА

Вашинґтон. — Асистентка голови республіканського крайового комітету, Берта Едкінс заявила, що за перше півріччя свого урядування президент Айзенгавер іменував 27 жінок на високі політичні становища. Серед останніх призначень виділяється іменування республіканки з Огайо Ф. Болтон представником ЗДА на генеральну асамблею Об'єднаних Націй, що відбудеться в Ню Йорку в вересні цього року. Одна з жінок призначена послом, інші, — працівниками оборони, здоров'я, скарбу тощо.

Сутички на Кубі тривають

Гавана. — У минулу середу, під час сутички між урядовими відділами й групою партизанів, забито шість цивільних і трьох вояків. Сутичка відбулася в східній провінції й була одною з тих, що постійно відбуваються на Кубі, після невдалої спроби державного перевороту. Група партизанів, що брала участь в сутичці, була невелика — до тридцяти осіб. Перед тим вона вчинила напад на один з військових постів в Сантіяґо де Куба. За урядовими підрахунками, повстанці досі втратили забитими сто осіб.

Польський літун отримав право побуту в ЗДА

Вашинґтон. — Польський літун, Францішек Ярецкі, який втік з Польщі на совєтському турбо-літаку, отримав з рук президента Айзенгавера документ на право постійного перебування в ЗДА. — Ярецкі заявив, що він почуває себе, як вияв наставлення всього польського народу у боротьбі за свободу і що створення польської армії на Заході піднесе дух народу в цілій країні. На це президент відповів, що „серце Америки завжди прихильне до народу", який бореться за свободу, що справа створення польської армії буде розглянена і що він має приязні почування до ген. Андерса.

Чеський діпіст Главати розв'язав Айнштайнові рівняння

Блюмінґтон, Інд. — Світової слави математик, професор Індіянського університету Вацлав Главати, знайшов розв'язку рівнянь професора Айнштайна. Він їх недавно опублікував, після тридцятирічної праці, шукаючи математичної формули, що розв'язувала б загадку створення нашого світу. Ці рівняння проф. Айнштайна можуть розуміти тільки визначні математики, а широкий загал читачів може тільки приймати загальні вістки про те, що такі вузько наукові проблеми розв'язуються вченими світової слави. Чеський вчений, який недавно втік з опанованої комуністами батьківщини, твердить, що електромагнетизм творить основну базу всесвіту.

ГЕН. КЛАРК В ДОРОЗІ ДО ЗДА.

Ген. Марк Кларк, головний командувач альянтських збройних сил на Далекому Сході, та його дружина, прощаються із своїми знайомими на аеродромі в Токіо, виїжджаючи на короткий побут до ЗДА, щоб взяти участь у вінчанні їхнього сина. В Америці приготовляють ген. Кларкові прийняття героя, як його було влаштовано свого часу ген. Айзенгаверові після повороту з Европи та ген. Мек Артурові після його повороту з Далекого Сходу.

НІМЕЦЬКІ КОМУНІСТИ ХОЧУТЬ „КУПИТИ" ХАРЧІ В ЗДА

Берлін. — Східньо-німецький комуністичний уряд сильно затурбований харчовою допомогою, що йде для голодуючих східніх німців з Америки. Прем'єр цього відсовєтського уряду Гротеволь придумав свіжий трюк: у своїй промові в східньо-німецькому парляменті він запропонував Америці „продати" східній Німеччині харчі на 15 мільйонів долярів „або й більше", при чому відразу виявилося, що він хоче заплатити за ті харчі безвартісними східньонімецькими марками, що їх Америка не визнає. Гротеволь також зажадав, щоб американські банки визнали вартість східньо-німецької марки і щоб Америка допустила вільну виміну товарів між Східньою і Західньою Німеччиною. Водночас східньо-німецький комуністичний уряд оголошує в пресі прізвища й адреси тих німців із східнього Берліну, які ходили до західньої частини міста за харчами. Тим часом до Берліну наспіли вже перші транспорти американських харчів, привезені до Гамбурґу вантажним кораблем „Амерікен Інвентор". Привезено покищо 1,500 тонн харчів. Цей вантаж передано до розпорядження західньо-німецькому урядові, і ним доповняють склади, із яких видається допомогу східнім німцям. Перше вантажне авто із 20 тоннами муки було задержане протягом трьох годин комуністами. До Берліну прилетів також перший вантажний американських літак із 2-ма тоннами муки.

Совєти відповіли на ноту в справі Австрії

Москва. — Совєти не відмовляються від дальших переговорів у справі миру з Австрією та реституції повної її суверенности, але жадають від Австрії, щоб вона визнала за неважну так звану коротку умову, що існує між нею і західніми альянтами, бо та умова, мовляв, суперечить Потсдамському договорові чотирьох великодержав і не може становити бази для дальших переговорів. — Такий зміст ноти, що її передав в імені Совєтів член совєтського міністерства закордонних справ Пушкін австрійському амбасадорові в Москві. Ця совєтська нота є відповіддю на ноту Австрії з 30-го червня ц. р., в якій Австрія висловила надію, що Совєти підпишуть внедовзі умову про мир з Австрією. Совєти згідно з останньою їхньою заявою, схильні продовжувати переговори з трьома західніми альянтами про долю Австрії на базі вислідів лондонської конференції із 1949-го року, себто, щоб розглядати ті неузгіднені подробиці, задля яких розбилася тодішня конференція і не можна було дійти до порозуміння по нинішній день.

Перед змінами в англійському уряді

Лондон. — Поворот до здоров'я міністра закордонних справ Ідена, що вернувся вже до Англії, але ще не перейняв урядування, поруч із старечим віком прем'єра Черчила, який після кількатижневого відпочинку почувається краще, але не всилі виконувати всіх обов'язків, як раніше, — висувають можливість поважних змін в англійському уряді. Покищо нема ніяких офіційних повідомлень. Згідно з газетними комбінаціями, лорд Іден мав би стати або прем'єром, з лордом Селсбері, як міністром закордонних справ, або залишив би за собою ресорт закордонних справ і заступництво прем'єра, як досі. У зв'язку з цим постає питання, чи і коли Винстон Черчил рішився би відійти від активного політичного життя. Англійська преса називає цілий ряд прізвищ молодших англійських політиків, які зайняли б відповідальні становища в державно-політичній машині.

Єгипет і Англія наближаються до згоди

Каїро. — Є познаки, що перервані в травні цього року переговори між Англією та Єгиптом будуть швидко доведені до успішного кінця. Від кількох тижнів ведуться таємні дипломатичні розмови. Офіційну віднову переговорів заповіли полковник Абдул Нассер, єгипетський віце-прем'єр, як головний представник Єгипту, ген. Робертсон і дипломат Генкі — по англійському боці. Справа евакуації суезької зони англійцями ускладнена тому, що йдеться не тільки про престиж, але й про такі конкретні речі, як доля суезьких споруд вартости півтора більйона долярів та питання будучности Суезу на випадок війни. Можливо, що за американським посередництвом прийде до згоди, і англійці залишать на час від 3-ох до 5-ти років свій технічний персонал в кількості 5 тисяч осіб і Єгипет погодиться на охорону Суезу чужинецькими збройними силами на випадок війни чи воєнної небезпеки. Ідеться про точніше сформулування, що таке воєнна небезпека і від кого вона могла б прийти. Тепер англійці мають в Суезі 80,000 вояків, і ця військова сила скріплює їх становище у переговорах.

РІ ВІРИТЬ, ЩО ЗДА В ПОТРЕБІ ВОЮВАТИМУТЬ ЗА ОБ'ЄДНАННЯ КОРЕЇ

Сеул, Корея. — Південно-корейський президент Сингмен Рі висловив переконання, що З'єдинені Держави продовжуватимуть війну за об'єднання Кореї, якщо комуністи не погодяться на таке об'єднання на передбаченій договором про перемир'я політичній конференції. З'єдинені Держави зі свого боку не дали жадного такого запевнення, але погодились залишити конференцію, якщо вона впродовж трьох місяців не вирішить справи мирного об'єднання Кореї. Крім того, президент Рі перестерігав Америку, щоб вона не намовляла його та Південну Корею до будь-яких уступок на користь комуністів, як це було з маршалом Чіянґ Кай-шеком в Китаї після другої світової війни. При цьому президент Рі гостро засуджував тих, які „настільки дурні, щоб вірити в можливість полагодження корейської проблеми мирними засобами". Він висловив своє вдоволення з приводу заповідженого приїзду до Кореї державного секретаря Джана Фостера Доллеса, бо має „дещо сказати йому" не про форми, але про принципи „поборювання комуністів не на життя, а на смерть". Підписане з комуністами перемир'я назвав президент Рі „ганебним документом", на який він остаточно погодився тільки тому, бо переконаний, що президент Айзенгавер підтримає знову боротьбу корейців за волю і єдність після того, як заповіджена політична конференція не дасть бажаних результатів, що президент Рі вже наперед з цілою певністю передбачає. Рі висловив надію, що на політичній конференції буде приявний представник Совєтського Союзу, який є „архиджерелом усіх агресій". Теперішнє перемир'я вважає південно-корейський президент за „тимчасове". Своє дотеперішнє становище в тій справі президент Рі коротко схарактеризував так: „Ми не бажаємо популярности, тільки змагаємо до того, щоб вдержатись при житті. Поділ Кореї — це смерть Кореї. І, якщо хтонебудь вважає, що ми нерозумні, домагаючись права на життя, той може обвинувачувати нас у всьому, що йому подобається".

Японія домагається чисельної торгівлі з червоним Китаєм

Токіо. — Японський парлямент прийняв одноголосно резолюцію з вимогою поширити вимінну торгівлю з червоним Китаєм. Навіть посли з ліберальної (консервативної) партії теперішнього японського прем'єра Іошіди голосували за тією резолюцією. Міністер закордонних справ Окосакі заявив, що він погоджується з тим, щоб тепер на нових основах розглянути проблему торгівлі Японії з китайським суходолом. Крім того, він висловив погляд, що після замирення в Кореї прийде ревізія поглядів у західніх державах, — маючи на думці очевидно Америку. Таке становище японців зумовлене господарською кризою та острахом, що кінець війни в Кореї відіб'ється дуже болюче на прибутках Японії. Тому З'єдинені Держави, які цілу низку японських експортних товарів закваліфікували як „стратеґічний матеріял", опинилися тепер у досить незручній ситуації.

Червоний Китай запевняє про свою вірність Москві

Гонґ Конґ. — Центральний Комітет китайської комуністичної партії проголосив свою солідарність із комуністами Совєтського Союзу і висловив надію, що „приязнь між двома народами буде скріплюватися з кожним днем". Ця декларація, проголошена пейпінським радіом стала у зв'язку з 50-річчям другого конгресу російської соціял-демократичної партії, на якому вона розкололася на „меншевиків" і „большевиків". За комунікатом китайських комуністів, це була тоді „велика перемога ленінізму". Китайські комуністи визнають, що їх партія була створена за зразком совєтської партії і що розвиток червоного Китаю „нерозділний" з розвитком комуністичної партії, уряду і народу Совєтського Союзу.

Чистять комуністів у Білорусі і Молдавії

Москва. — Останньою жертвою комуністичної чистки, у зв'язку з упадком Берії, став прем'єр Білоруської Совєтської Республіки Алексей Клешев. Водночас зайшли персональні зміни у Молдавській Автономній Республіці. Клешев став прем'єром на Білорусі незадовго після закінчення другої світової війни. Він був членом політбюра комуністичної партії Білорусі. Його місце зайняв Кирило Мазуров, колишній перший секретар комуністичної партії у Менську і також член політбюра.

У Молдавії, міністра справедливости Бондаренка заступив Федір Альба, а голову найвищого молдавського суду Казаніна — Леонід Казанак.

УПАДОК ДЕ ҐАСПЕРІ ЗАХИТУЄ ЕВРОПЕЙСЬКУ ЄДНІСТЬ

Рим. — Ліва італійська преса радіє з приводу упадку де Ґаспері, що не одержав вотуму довір'я від парляменту, коли представив йому свій восьмий з черги повоєнний кабінет ради міністрів. Комуністи й ліві соціялісти вимагають створення такої нової ради міністрів, в якій засідали б також „правдиві народні репрезентанти", себто — вони. Президент італійської республіки Інавді розпочав наради з лідерами політичних партій, але не прийме рішення перед кінцем тижня. Не виключають, що коли продовжаться трудноші з покликанням до життя нового тривкого уряду, буде розв'язаний парлямент і розписані нові вибори, але не скорше, як в квітні-травні наступного року.

Тим часом відгуки на упадок де Ґаспері в інших державах вказують на поважні наслідки цієї події в цілому міжнародному житті. На день 7-го серпня була скликана в Бадені нарада міністрів закордонних справ шести держав для обговорення дальших практичних заходів щодо скріплення европейської єдности. Тепер ця конференція буде, мабуть, відложена. Головними речниками тієї єдности була трійця: німецький канцлер Аденауер, французький міністер закордонних справ Шуман та італійський прем'єр де Ґаспері. З усіх них залишився при владі тільки Аденауер.

СВОБОДА SVOBODA
український щоденник UKRAINIAN DAILY
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays, Mondays & holidays (Saturday & Monday issues combined) by the Ukrainian National Association, Inc. at 81-83 Grand Street, Jersey City 3, N. J.

Entered as Second Class mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J., on March 30, 1911 under the Act of March 8, 1879.

Accepted for mailing at special rate of postage provided for Section 1130 of Act of October 3, 1917 authorized July 31, 1918.

ПЕРЕДПЛАТА:		SUBSCRIPTION RATES:	
На рік	$10.00	One year	$10.00
На пів року	5.25	Six months	5.25
На три місяці	2.75	Three months	2.75
В Джерзі Сіті і закордоном:		Foreign and Jersey City Rates:	
На рік	$12.00	One year	$12.00
На пів року	6.50	Six months	6.50
На три місяці	3.50	Three months	3.50

За кожну зміну адреси платиться 10 центів.

За оголошення редакція не відповідає і не зобов'язується повертати незамовлені матеріяли.

Адреса: "SVOBODA," P. O. Box 346, JERSEY CITY 3, N. J.

СПРАВА СПІЛЬНОГО ФРОНТУ

Від деякого часу між поодинокими групами східньоевропейських політичних емігрантів в Західній Европі чимраз збільшується метушня в справі спільного фронту антибольшевицької боротьби, що його беуспішно намагався був створити Американський Комітет, формуючи для тих цілей в Европі т. зв. Координаційний Центр, відомий КЦАБ. Дотеперішні зусилля Американського Комітету, що стояв під виразним впливом російських єдинонеділимців, не тільки не дали жадних результатів, але навпаки — серйозно скопромітували саму концепцію такого спільного фронту, бо нехтували або легковажили національно-державницькі аспірації поневолених неросійських народів Східньої Европи. В результаті, Координаційний Центр розбився і витворилась метушня, яка не тільки не скріплює плянованого Американським Комітетом спільного антибольшевицького фронту, але взагалі послаблює окремі антибольшевицькі фронти поодиноких народів, бо відвертає їхню увагу від властивої антибольшевицької боротьби та абсорбує їхню головну енергію на цих внутрішніх розбіжностях і суперечностях, що виникли у зв'язку з КЦАБ'ом.

Правду сказавши, сьогодні звичайному громадянинові було б важко визнатись у тій метушні, що постала в Европі у зв'язку з КЦАБ'ом. Для загальної інформації читачів в цій справі друкується принагідні повідомлення та комунікати, часто розбіжні між собою, які скорше заплутують, ніж вияснюють справу. Але для нас інтересне насамперед українське становище та український підхід до цілої тієї метушні.

Усім ще в живій пам'яті поїздка делегації УКК до Европи з кінцем минулого року. Результатом тієї поїздки було створення Тимчасової Ділової Комісії, зложеної з представників практично всіх українських груп та завданням якої було „впродовж трьох місяців скликати спільну нараду українських політичних установ та організацій для устійнення дальших рішень (відносно української участи в спільному фронті) та зложення перед нею свого тимчасового мандату" — як це сказано в офіціяльному комунікаті тієї Комісії, в іншому місці якого сказано, що та Комісія має теж вдержувати в тій справі постійний зв'язок з УКК.

Досі ми нічого не чули ані про заповіджену тоді „спільну нараду", ані про зложення мандату, ані теж нічого невідомо про будь-який зв'язок Комісії з УКК. Після повороту делегації УКК з Европи, справу української участи в спільному фронті основно вияснено в переписці між головою УКК проф. Л. Добрянським та головою Американського Комітету, адміралом Стівенсом. Документальні матеріяли в тій справі мають бути проголошені в найближчих днях. Результат тих вияснень короткий: українці не візьмуть участи в жадному такому спільному фронті, в якому переважали б будь-які імперіялістичні впливи та в якому не була б запевнена всім великим і малим націям повна рівноправність і повне визнання їх національних і державних аспірацій.

Тим часом повідомлення з Европи починають серйозно хвилювати український загал в Америці. Виходить, що в цілій тій метушні навколо КЦАБ'у та „спільного фронту" з-під його знаку не бракує й українців, але звертає увагу факт, що там називається імена тільки тих осіб, що зв'язані з УНРадою. Це дає причину іншим групам, вже не тільки тим, що є поза УНРадою, але й деяким, які до неї належать, до більше чи менше неперебірливої кампанії проти УНРади. Не входячи в суть самих закидів і обвинувачень, не можна не мати застережень проти однобічного українського представництва в тій метушні. Що сталося з Діловою Комісією, про яку згадано? Невже ж відступлено від засади, що передумовою української участи в будьякому іншому спільному фронті мусить бути насамперед одностайний, спільний український фронт? Якщо навіть кожночасний американський уряд веде т. зв. обопартійну закордонну політику, бо вважає, що відповідальність і тягар тієї політики занадто тяжкі, щоб їх могла двигати на своїх плечах тільки одна партія, то що ж тоді говорити про таку саму потребу політичної еміграції поневоленої нації! Це повинні мати на увазі всі українські еміграційні політики в Европі.

ТРИВКІ ВАРТОСТІ

Бідувала перша українська іміграція в Америці, не могла навіть думати про створювання поважних духових цінностей, маючи дуже малі можливості і щодо людей і щодо засобів. Але, походячи з тугого, здорового і пружиного українського селянського пня, наставилась ця іміграція відразу на творення тривких вартостей. І вона збудувала кількасот церков, створила установи, оперті на міцних економічних підвалинах, покрила майже всі більші осередки скупчення українців в ЗДА Народними Домами, будувала школи, в міру розвитку своїх сил і впливів поширювала й поглиблювала інформаційно-пропагандивну роботу серед англомовного населення країни та її політичної верхівки, видаючи для цієї цілі брошури та книжки. Очевидно, величезне значення мали і наші хори в Америці, театральні і балетні гуртки, концерти, академії, віча, доповіді, дискусійні збірання. Вони піддержували дух серед старших віком іміґрантів і наближали та зв'язували з українством те молоде покоління, що вже тут народилось і, відразу попавши в суто американську атмосферу, завдяки товаришам дитячої забави та школі — відтягалось від рідної атмосфери своїх батьків.

Те громадське і культурне життя треба піддержувати далі, треба залучувати до праці кожну охочу людину, пильнувати кожної стійки, щоб наше життя в Америці не корчилося, а розвивалось. Але вартість усіх цих культурних організацій, хорів, музичних і балетних шкіл, прелеґентів і інтелектуалів не буде повна, коли не буде в Америці рідної економіки, коли не буде тих підвалин, що їх дає гріш. Знали це оті перші українські піонери, а може інстинктовно відчували, і починали саме від отаких громадських організацій, що були б власністю масового членства, що давали б членам певну, точно означену користь, а водночас збирали капітал, з якого можна було б деяку частину призначати на працю культурну і політичну. І це те найтривкіше, що було і є далі в Америці. І кожне нове таке надбання, що спирається на економічних підвалинах та лучить у собі купецьку калькуляцію з громадсько-культурницькою вартістю — є найтривкіше. Очевидно, тривку вартість має теж книжка, але для її появи треба теж видавничого капіталу. І книжка — це окрема тема, якої на цьому місці ближче не розглядаємо.

Український Народний Союз купив гарну теренову посілість і влаштував там літню відпочинкову оселю. Подібну оселю закуплено і влаштовано при допомозі другого Союзу. Заснував таку оселю і „Пласт" для українських дітей та молоді. Купило Українське Наукове Товариство з фонду Української Культури, який поетав із фондів УКК, дім, що його треба відремонтувати та влаштувати для приміщення рідних науково-культурницьких установ. Заходяться люди в Ню Йорку таки купити Народний Дім і врешті здійснити стільки разів попсовану в реалізації добру ідею. І це все тривкі вартості. Можуть такі вартості творити і приватні одиниці, засновуючи свої підприємства. Вони можуть перетворитися з часом навіть у могутні фортеці, що даватимуть велику користь не тільки одиничним чи гуртковим приватним власникам, але й загалові. Прикладом цього можуть бути американські фундації, покликані до життя багатирями, які, проте, стали подвійними добродіями, бо дають тисячам робітників працю і заробіток, а з своїх прибутків жертвують великі гроші на громадські цілі. До такого ідеалу ми ще не дійшли, або дійшли покищо у мініятюрі. Піддержуючи творення приватних підприємств і зріст приватного капіталу, все ж не можна зрівнювати його з громадським капіталом щодо вартости, бо доля приватної, хоч би і найкращої, станиці залежить тільки від одиниці, чи родини або спільників, а громадська установа є під громадською контролею і тому зберігає свою більшу тривкість.

Сама доля захотіла, щоб українська іміграція в Америці дістала ту іньєкцію живої крови, якою став наплив нових іміґрантів у р.р. 1949 — 1951. Пішло українське життя в Америці вшир і вглиб. Піонери давньої іміграції, ті, що залишились ще в живих, глибоко турбуючись раніше кожною втратою, що її зазнавав український колектив в Америці буквально з смертю кожної одиниці, — не мріяли навіть про такий приплив нових активних сил. Але вже нині щораз голосніше лунають критичні голоси громадян, які дивляться трохи далі вперед, що багато нинішнього буйного квіту залишиться хіба як зів'яле листя, що теж швидко осиплеться. Не вдержиться все те, що існує нині, бо не буде всилі вдержатися. Тому треба вітати кожний почин, скерований на творення тривких вартостей. Недавні бідні ще іміґранти стають на щораз певніших ногах. Є вже не тільки одиниці, але й десятки одиниць, що розпоряджають непоганим приватним капіталом, а буде таких чимраз більше. Не розпорошувати капіталу по приватних контах, об'єднуватися у спілки, закладати підприємства з тривкими підвалинами! Коли б лікарі склались і купили якийсь пригожий об'єкт на український шпиталь, спершу бодай в Ню Йорку, коли б інженери купили й відкрили „Дім українського інженера" чи здійснили почин з українською оселею, — то це були б тривкі надбання, тривкі вартості, це були б тривкі ґарантії збереження українства в ЗДА, як окремої групи.

Чи не краще на сходинах і зборах дискутувати над цим, як над тим, з якої політичної групи має бути промовець на якомусь святі?!

Книжка й часопис — найнеобхідніші речі в домі культурної родини.

„СТАРШИЙ БРАТ" НАД БОСФОРОМ

Впарі з тим, як офіціяльні та неофіціяльні політики і державні мужі, а зокрема американці, об'їздять світ, совєтські дипломати стараються за кожну ціну надолужити те, що Кремль міг би внаслідок цих поїздок втратити. І тепер прийшла черга на Туреччину.

Почалося, як воно в дипломатичному світі водиться, від дуже чемної та пристойної ноти, яку в липні ц. р. вручив Кремль турецькому послові в Москві.

В цій ноті натякають Совєти на те, що всі „непорозуміння", які існують між обома краями, можуть бути легко усунені. А що у нас є аж надто велика доза доброї волі, то пропонуємо ми таке, каже „старший брат":

1. Відновлення, заключеного дня 17 грудня 1925 р. на десять років пакту про ненапад, який перестав зобов'язувати з днем 19 березня 1945 року.

2. Зречення совєтськими республіками Грузії та Вірменії будь-яких територіяльних домагань до Туреччини. (А такі домагання виносять згадані країни на підставі договору з Туреччиною з року 1921).

3. Зречення зі сторони Совєтів домагань в справі Дарданеллів, які то домагання поставили Совєти в ноті до Туреччини 7 серпня 1946 року. (Совєти зажадали тоді для себе точок опертя над дарданельською протокою для воєнної морської та повітряної фльоти, на що Туреччина не погодилася).

Ці совєтські залицяння викликали зрозуміле порушення в першу чергу у Вашингтоні. Шеф американських військових дорадників в Анкарі, генерал Франклін Кіблер, був тоді саме в дорозі до ЗДА, але дістав наказ негайно повертатися над Босфор. Та як виявилось, такий негайний поворот не був навіть конечно потрібний, бо хитрий турок, докладніше сказавши, міністер закордонних справ, Фуад Кепрілі, не був ніяк зворушений „люб'язністю" Москви. Як водиться, почала Анкара пильно студіювати цю кремлівську ноту. А щоб справа йшла гладше, запрошено до помочі та до ради „заприязнені держави". Відповідь буде така, що Маленков, коли до того часу його не проголосять „капіталістично-імперіялістичним агентом", зробить квасну міну.

Але ця турецько-американсько-совєтська рунда почалася ще восени 1951 р., коли американці почали в Атлантійський пакт вплітати і півмісяць.

— Це може викликати „поважніші трудноці" — заявив тоді совєтський посол в Анкарі, Александер Лаврічев. — І зробив велику прислугу Туреччині, бо її шанси у відношенні до ЗДА пішли високо вгору. А вслід за цим дістала Туреччина упривілейовані права між тринадцятьма партнерами Атлантійського пакту, а саме:

1. Напад одної або більше держав східнього бльоку на котрогось із членів Атлантійського пакту в Західній Европі не втягає ще Туреччину автоматично у війну.

2. Напад Совєтів в Західній Европі, але не на Балканах і в Азії, не накладає на Туреччину ще автоматично ніяких воєнних обов'язків.

Як бачимо, це був своєрідний дипломатичний успіх Туреччини. Але щоб осолодити дещо кваєні міни американців, а на ділі знову для своєї користи, дає Кепрілі до зрозуміння, що Туреччина могла б взяти на себе більше ризика. Але що його батьківщина може продукувати тільки 10% потрібного воєнного матеріялу, то решту 90% — мусять доставляти ЗДА. А це становить не менше і не більше, як ½ мільйона тонн зброї, амуніції та бензини. Та тільки малу частину з цього може Америка доставити. — Як так, то ми не можемо брати на себе більшого ризика — сказали турки.

Прийшов місяць травень, а з ним з'явився в столиці півмісяця міністер закордонних справ ЗДА, Джан Фостер Даллес. І витягнув із своїх дипломатичних куфрів новий акт, з написом: М.Е.Д.О. (Middle East Defence Organization). І почули турки таке: З одної сторони буде оборонний пакт арабських держав і Туреччини, а з другої сторони Атлантійський пакт. Ці обидві оборонні системи будуть зі собою пов'язані. А за МЕДО промовляють такі арґументи, товкмачив далі американець:

1. На випадок війни, Совєти заллють Персію і досягнуть арабських територій. Цим самим буде Туреччина з південного та східнього крила так загрожена, що без одного пострілу війну програє.

2. Цю небезпеку усуне МЕДО бо порушення території котрогось з членів пакту буде само собою причиною війни з МЕДО і державами Атлантійського пакту.

Турки: МЕДО річ не погана, для нас і для могаммеданського світу, але Єгипет туди не піде.

Тим часом поїхав турецький міністер закордонних справ Кепрілі до Іраку, на коронацію короля Фейсаля II. Там сказали йому представники Арабської ліґи, що МЕДО без Єгипту — це безглуздя. А що Єгипет жадає уступлення англійців з-над Суезького каналу, а вони не виявляють до цього охоти, то мілітарний пакт на Близькому Сході дуже проблематичний. А в додатку, приїхала в цьому часі до Туреччини зовсім „випадково" єгипетська військова місія під проводом генерала Гассан Гассіба, який передав туркам листа від генерала Наґіба. А там говорилося про традицію спільної релігії, культури, політики і т. п. Коротко, не пхайте пальців межи двері!

Після цього турки американцям:

1. В теперішній ситуації, держави Арабської ліґи не можуть трактувати Совєтів, як свойого ворога.

2. Анкара має добрі інформації про те, що Совєти не плянують ніякого нападу на арабські держави.

3. Туреччина не підготована до війни зі Совєтами, тим більше, що ЗДА не доставили прообіцяного воєнного устаткування.

А крім цього турецький міністер фінансів показав порожню касу. Ба більше — витягнув ще й довжний скрипт на 7½ мільйонів англ. фунтів, які Туреччина мусить платити, як рату ще за передвоєнну позичку. Вірителъ — Англія.

Така була ситуація при від'їзді міністра Доллеса з Туреччини до Америки.

Тепер прийшла черга на Кремль. Він дає Туреччині такі „запевнення":

1. Совєти не мають проти Туреччини ніяких агресивних намірів, якщо вона не буде брати на себе ніяких зобов'язань супроти Заходу.

2. Москва не тільки не має нічого проти пакту оборони між Туреччиною і арабськими державами, але навіть його радо повітає, та тільки тоді, як це не буде мати ніякої лучби з Атлантійським пактом.

На це міністер Даллес готовий підписати чек на 140 мільйонів долярів, як він сам думає, на пропаще. А в книгах розходів буде записано: на скріплення оборони держав Близького Сходу.

Думаємо, що американський чек здобуде перемогу над кремлівськими „запевненнями".

Нестор

Д-р Дмитро Бучинський

ЕТНОГРАФІЗМ

Етнографізм, у сьогоднішньому недійсному, спотвореному розумінні, хоч появився в нас дуже давно, але став надзвичайно популярним серед людей з надто раціоналістичними поглядами. Ті, що ним користуються, ніби намагаються зірвати з одною крайністю, але попадають у другу, без золотої середини. Коротко: цього терміну уживають в розумінні назадництва, заскорузлости не лише в літературі, а в усіх ділянках нашого духового життя, включно до політичних розважань. Самим терміном займатися не будемо, бо хочемо сказати кілька слів про його злосливо-нестерпне уживання.

Етнографізм — це протиленство до модернізму, між якими граничним стовпом, так можна орієнтуватись за джерелами його уживання, є поріг XX століття. Його витки губляться в першій чверті нашого століття, в тому моменті, коли століття XIX одержало нове хресне ймення — романтизму, примітивізму, просвітянщини тощо. Дехто граничним стовпом, конкретно, робить М. Хвильового, кажучи, „він зірвав з етнографізмом!" Правда, він зірвав, але не лише з етнографізмом, за яким дійсно ніхто не жаліє, а й з багато дечим іншим: з мораллю, народом, з традицією, навіть з духом і з часом, в якому жив. Назривав багато! Є такі, що забороняють доторкатись до нього, мовляв, „він велика святість, без порівняння більша за Шевченка!" Знаємо, що Шевченко для Хвильового був „іконописним батьком та твердолобим просвітянином", але — тільки для Хвильового.

Це не значить, що ми забиваємо осикового кілка над гробом Хвильового, але в ніякому разі не погодимось такого забивати над гробом Шевченка, бо без Шевченка не було б Хвильового!

Наше XIX століття таке світле, таке величне, що в інших народів його назвали б не століттям етнографізму, а золотим століттям. Наша народня мудрість каже: „чуже бачить під лісом, а свого під носом не доглядає". У нас в конкретному випадку з етнографізмом вийшло навиворіт: ми недоцінюємо того, що з нами сталося, які поважні зміни зайшли в нашій духовості якраз у XIX столітті.

Візьмімо для прикладу так звану „ґенерацію 98" в Еспанії. В 1898 році Еспанія перестала бути імперією, втратила всі колонії, фльоту, залишився, без слави і без почестей, материк. В тому критичному моменті знайшовся гурток патріотів-письменників: Унамуно, Ґанівет, Маезту, Бароха, Азорін та ще декілька, які започаткували відродження материка з того, що ми називаємо етнографізмом. Вони, ніби відірвалися від тяжкої реальности, забули про славу імперії, а звернулися до руїн, що заросли бур'яном, — нахилилися до забутого народу, такого ж селянина, яким був наш у XIX ст. Вони вказали, що сила Еспанії не в колоніях, не в завоюваннях, а в народі, в тому селянині, про нього забули король, шляхта й справедливість. Відгребала його якраз „ґенерація 98" чи, кажучи нашим модерним терміном — „просвітяни".

Тут саме диво: ми тікаємо від нашого минулого на всіх царинах життя, зриваємо за собою мости саме тоді, коли не видно простеленого шляху в майбутнє; відхрищуємось від нашого духового родоначальника Котляревського та його наслідників, від Шевченка, просвітян-шестидесятників, а канонізуємо Хвильового. В Еспанії навпаки — для молодого письменника найбільша честь, коли критика пов'язує його твори з „ґенерацією 98". Оце наше навиворіт.

Ми дуже далекі від того, щоб відриватися від нашої твердої дійсности, а всеціло повертати до того „етнографізму" XIX ст., щоб змістом нашого життя духового були: „сердак, кожух, вишивана сорочка та чорна шапка", щоб очікували ми, коли „згинуть наші вороженьки", бо це віджило свій час, але дух того віку, боротьба, що він її окрилював — продовжується.

Мусимо ясно бачити, що без етнографізму, романтизму, примітивізму та просвітянщини XIX ст. ми ніяк, у нашій історичній мандрівці, не були б попали в цей реалізм, що ним так гордимось сьогодні.

Сам т. зв. Захід признається, що він опинився на духовому пустирі, що переживає кризу декаденції, сам задихається і шукає щасливого виходу, а ми сліпо премося за ним. Наші старі традиції не всі є пережитком, не всі з легкої руки треба відкидати. Там багато конструктивного й позитивного, лише треба його розумно відгребувати.

(Закінчення на стор. 3.)

П. Василенко

ЛЕСЯ УКРАЇНКА І РОСІЯ

До 40-ліття з дня смерти великої української поетки

(3)

. . . У „Бояриині" Леся Українка високо ставить гетьмана Петра Дорошенка, представляючи його „національним героєм" за його антимосковську політику; в образі Оксани, що мусить поневолі жити в Москві . . ., вона змальовує українську „патріотку" — ненависницю Москви.

Націоналістичні мотиви виразно звучать також у поезії „На роковини" (присвяченій 50-річчю смерти Шевченка), в поемі „Про велета", в драматичній поемі „Оргія". В „Оргії" українська дійсність ясно виступає з-за прозорих алегоричних образів. Під Корінтом, поневоленим римською державою, змальовано тут Україну. Націоналістичні мотиви виявляються в конфлікті між основним героєм драми співцем Антеєм, з одного боку, і римськими вельможами та Нерісою, Хілоном і Федоном, — з другого, в націоналістичному трактуванні Антеєм питань національної культури. Ант[illegible] служити своїм талантом співця культурі гнобителів і намагається вплинути в цьому ж дусі на свою дружину — танцівницю Нерісу, на свого учня Хілона, на скульптора Федона. Коли Антей бачить, що дружина ганьбить його своєю поведінкою на оргії в резиденції римських вельмож-завойовників, він убиває дружину і сам кінчає самогубством, закликаючи друзів корінфян піти його шляхом, бо, на його думку, це єдиний спосіб лишитись вірним своїй країні.

. . . Антей, який волів умерти, а не скорився римським завойовникам, є втіленням мужности і незломности самої поетеси. Культ незламної волі характеризує всю пізнішу літературну діяльність Лесі Українки . . . Образи Лесі Українки надзвичайно привабливі своєю внутрішньою красою й силою, своєю правдивістю."

Отже в 1936 році О. І. Білецький ще міг писати про національні і навіть про націоналістичні мотиви в творчості Лесі Українки. В 1951 році Леся Українка була спрепарована цілком по-новому, її творчість зазнала несамовитого перекручення і фальшування. Тому про такі твори як „Оргія", „Бояриня", „В дому роботи — в країні неволі" — навіть не згадує совєтський дослідник, національна проблематика в творах Лесі Українки цілком замовчується.

3. Леся Українка і західньоевропейська література

В 1936 році, коли в большевицькій державі ще не народилися „безродні космополіти", наш шановний літературознавець міг писати правду про освіту Лесі Українки і про виключну ролю в її житті, в її світогляді і в її літературній творчості західньоевропейської культури, науки і літератури. Ось як про це писав акад. О. І. Білецький:

„Використовуючи своє знання іноземних мов, Леся Українка рано починає знайомитись з світовою літературою і переносити в свою творчість і теми і віршову техніку західньоевропейської поезії. Вона перекладає на українську мову уривки з Гомерової „Одіссеї", читає німецьких, французьких, англійських та польських поетів, беручи собі в учителі Шіллера, Байрона, Гюґо, Мюссе, Міцкевича, надто ж Гайне . . . Вона вчиться у Гайне „ремеслу поета, запозичаючи в нього його основну поетичну зброю — яскравий, міцний бойовий вірш і ненависть та іронію". Закінчуючи свою статтю, О. Білецький пише: „Леся Українка перенесла в українську літературу найвищі досягнення світової літератури."

У своїй статті 1951 року О. Білецький нічого вже не пише про західньоевропейські впливи, навіть про вплив Гайне не згадує. Натомість з особливим підкресленням учений змушений був повторювати кілька разів про неіснуючі впливи російської літератури на творчість Лесі Українки. Але при цьому О. Білецький обмежується тільки загальними фразами, не намагаючись підтвердити їх якимись фактами, бо таких фактів і не було. Сумління вченого не дозволяє говорити такі речі, як, напр., писав Дейч про вплив Горького. О. Білецький натомість пише таку характеристичну фразу: „Їй (Лесі Українці) не пощастило (?!) особисто дружити з М. Горьким". На підставі свідчень родичів Лесі Українки, відомо, що Леся Українка не любила Горького і його твори. Цілком порожньою фразою в ждановському стилі обмежується О. Білецький, коли говорить про ставлення Лесі Українки до західньоевропейської літератури: „Леся Українка виступила проти низькопоклонства (?) перед буржуазним Заходом". Ось кілька фактів, які цілковито заперечують цю шабльонову фразу теперішніх совєтських „літературознавців". В одному з листів Лесі Українки до М. П. Драгоманова поетка пише про свої враження від Европи і европейського життя: „Розглядаюсь на Европу . . . Перше враження було таке, ніби я приїхала в інший світ — кращий світ, вільніший . . . Контраст межи нашим і тутешнім життям сливе осліпив мене." (17. III. 1891). І в тому ж листі далі читаємо: „Біда, що більшість нашої української громади сидить на самій нужденній російській пресі, а через те не бачить як слід світа ні того, що в вікні, ні того, що поза вікном". І в цьому ж листі Леся Українка пише про рух „західництва" серед української молоді: „Та вже тепер поміж нашою молодою громадкою почалось таке „западничество", що багато-хто береться до французької, німецької, англійської та італійської мови, аби могти читати чужу літературу." А з якою іронією говорить Леся Українка про російську літературу: „. . . а то ще недавно мені приходилося з тими самими людьми, що тепер учать чужі мови, змагатись за те, чи варто учитись чужої мови при такій чудовій літературі як російська." (там же). А про „любов" Лесі Українки до російської мови свідчить хоч би такий лист до Шишманових, в якому Леся Українка писала про те, як вона розв'язала мовну проблему, коли їй довелося писати листа болгаринові, що не знав української мови: „То я так гадаю: по-болгарськи не вмію, по французьки не звикла, по-московськи не хочу", і Леся Українка написала листа українською мовою! А про „велич" Росії і про її „вищість" Леся Українка дуже добре написала в своєму листі до французьких поетів: „Так, Росія величезна, росіянина можна заслати аж на край світу, не викидаючи поза державні межі. Так, Росія величезна, голод, неосвіченість, злодійство, лицемірство, тиранія безмежна, і всі ці великі нещастя величезні колосальні, грандіозні. Наші царі перевищили єгипетських своїми схильностями до масовного. Їхні піраміди високі і дуже міцні. Ваша Вастилія була ніщо в порівнянні з ними. Приходьте ж. великі поети, великі артисти, подивитися на велич наших бастильських фортець, зійдіть з естрад, здійміть ваші котурни й огляньте нашу прекрасну в'язницю. Не бійтесь, побратими, в'язниця поетів, що люблять волю, батьківщину, і народ не така тісна, як інші місця ув'язнення, вона простора, і її славне ім'я — Росія." Увесь цей лист є палкий пристрасний протест проти низькопоклонства французьких письменників перед тюрмою народів — Росією! Характеристичний лист Лесі Українки до Олени Пчілки (12. III. 1912), в якому Леся Українка пише про свою нелюбов до російської поезії: „Перекладів же я тепер ніяких не роблю, бо не маю добрих оригіналів европейської поезії, а з російської взагалі не перекладаю".

Отже з цих листів Лесі Українки видно, що Леся Українка з великою пошаною ставилася до Західньої Европи і її культури і ненавиділа гнобительку Росію і її культуру. Леся Українка виступала проти низькопоклонства перед варварською Росією!

Література Мистецтво Розвага

В Січинський

ПЕТРО ЯРОСЛАВСЬКИЙ

Визначний архітект другої половини XVIII стол., Петро Ярославський був тісно зв'язаний з харківським мистецьким осередком, а також свою творчу працю виконував головно в Харкові. На жаль, ні біографія мистця, ні його твори не досліджені, так що навіть не знаємо дати народження архітекта. Відомо, що початкові знання з архітектури одержав, як учень і помічник харківського архітекта Валянова. Разом з тим архітектом будував у Харкові в 1764 році губернаторський дім, який, згідно з офіційними російськими документамиш як там говориться, „було наказано побудувати за тим самим пляном, який був затверджений для Новгороду".

Далі П. Ярославський вчився у мистецькій школі в Харкові в „архітектурного учителя" Адольфа фон Вігарда в 1769 році.

Цікаво спинитися над історією цієї харківської мистецької школи, тим більше, що вона майже не знана в українській літературі. Заснована в 1765 році, первісно мала назву „Новоприбавочні кляси Харківського Колеґіюму", згодом існувала під назвою „Рисувальні кляси" при Харківському Колеґіюмі. Була це перша мистецька школа вищого типу після Київської Академії і Малярської школи Київської Печерської Лаври, а друга мистецька школа в Російській імперії після петербурзької Академії мистецтв, що своєю програмою не поступались перед петербурзькою Академією. Вчили в рисувальних клясах рисування, граверства, малювання та архітектури. Крім того, були загально - освітні предмети: грецька і латинська мови, риторика з піїтикою, філософія з богословієм, історія з географією, аритметика з геометрією, французька й німецька мови. Отже, щодо цього Харківська школа стояла значно вище від петербурзької Академії Мистецтв.

Провадили мистецьку школу в Харкові виключно українські мистецькі і педагогічні сили: з 1770 р. — Іван Саблучок, з 1776 р. — Семен Маяцький, з 1783 р. — Лаврентій Калиновський. Усе навчання було поділенеі на нижчі рисувальні і вищі малярські кляси. „Архітектурні кляси", як окремий відділ „Новоприбавочних кляс", мали широку програму вищої технічної школи. Навчання провадилося не тільки з мистецької сторінки, але вчили також будівельної техніки і практики провадження будівельної праці. З 1776 р. архітектурну клясу провадив архітект Адольф фон Вігард, з 1783 р. — український архітект Михайло Калиновський. Мистецька школа при Харківській Колеґії (згодом з 1805 р. університет) в 1789 р. була приєднана до „Головного народнього училища" в Харкові, де залишилися тільки нижчі рисувальні кляси. Таким чином російська адміністрація, не бажаючи мати конкурента для петербурзької Академії мистецтв, фактично зліквідувала нову вищу мистецьку школу в Україні.

З дальшої біографії архітекта Петра Ярославського знаємо, що свою архітектурну освіту продовжував він у Москві, в 1776 р. став архітектом, а з 1780 р. „штатним архітектом Харківського намісництва". В роках 1783 - 1789, як визначний архітект, викладав на архітектурному відділі згаданої Мистецької школи при Харківській Колеґії, де колись сам був студентом.

П. Ярославському належить більшість будов того часу не тільки в Харкові, але й на цілій Слобожанщині і почасти в намісництві Київському, Курському і Новгород - Сіверському. На жаль, увесь цей матеріял не зібрано й не досліджено.

Загально можна сказати, що твори Петра Ярославського мають тісний зв'язок з українським барокко і старшою культурою українського мистецтва. Як каже Д. Гордєєв, „В проєктах Ярославського перед нами продукт тої місцевої культури, що оформлювалася в краю, який переродживався на ще живому спадковому зв'язку з добою козацького Харкова з його Колеґіюмом та Новододатковими клясами" (Записки Іст.-Філ. Відд. УАН, кн. XIII XIV, Київ 1927, стор. 386).

У П. Ярославського, подібно до його сучасного, крім основних форм українського барокко приходять нові форми клясицизму з різними відмінами переходових стилів. Зокрема, можемо відмітити, що в його творі — церкві св. Михайла в с. Бабаї на Харківщині, яка постала в 1782 р., в декорації виразно виступає стиль Людовика XVI. Цей перехідний стиль, в спокійних більш клясичних і чітких формах, був досить поширений в Україні у другій половині XVIII століття, а при тім прибрав своєрідних рис в орнаментиці. Про те свідчать будови Розумовських та деякі церковні будови, зокрема гетьманська палата в Батурині 1793-1803 р. і палата в Почепі, побудована архітектом Яковським в 1796 р.

Олекса Яновський, теж визначний український архітект, народився в 1739 р., вчився в петербурзькій Академії мистецтв (1758-1763), де одержав срібну медалю і звання академіка в 1767 році.

Музика в підсовєтській Україні

Відомий український композитор Нестор Городовенко переслав недавно через канадійську радіовисильню „Голос Канади" низку одвертих листів до своїх приятелів—композиторів, дириґентів і співаків — в підсовєтську Україну.

Ці свої листи проф. Н. Городовенко нав'язує до статті лавреата сталінської премії А. Штогаренка, уміщеної дня 19-го квітня в часописі „Радянська Україна" під заголовком „До нових успіхів радянської музики", а також до статті Вано Мураделлі п. з. „Подолати хиби в творчості радянських композиторів."

Ось деякі уривки з переданих за залізну завісу листів проф. Н. Городовенка:

„Штогаренко пише: „Наші композитори послабили боротьбу з проявами ідеології українського буржуазного націоналізму". Дивна річ! 35 років московські окупанти застосовували всі найжахливіші методи терору, включно з фізичним винищенням мільйонів синів і дочок українського народу, а виявляється, що ідеологія буржуазного націоналізму не тільки живе, а завдає особливих турбот навіть у такій ділянці, як музика... Штогаренко в запалі самокритики розказав нам, що ні в одній ділянці музики нічого путнього не зроблено. Композиторська організація не побачила хиб в опері композитора Данькевича „Богдан Хмельницький" і не допомогла критикою відомому дуетові в складі Ванди Василевської і Олександра Корнійчука. А московська „Правда" розказала і наказала, який саме мусить бути Богдан Хмельницький. На цей наказ — Ванда Василевська і Олександер Корнійчук видумали нову редакцію. Чи московську „Правду" вона задовольнить — ще невідомо. Але тим часом дует, переробляючи лібретто опери, має від трудящих добрий шматок українського хліба. Навряд чи слухачі майбутньої опери матимуть хоч маленьку крихіточку з тієї хлібини...

А чи виконується прекрасна ораторія М. Вериківського „Дума про дівку-бранку, Марусю-попівну Богуславку", якою я диригував у Києві і в Харкові? З Марусею Богуславкою — дорогою Марією Іванівною Литвиненко-Вольґемут? Тоді грались у „квітучу Україну", то нам ще було дозволено й такі твори виконувати. Штогаренко додає:— „Г. Майборода обстоював право композитора на написання симфоній без попереду складеної програми". Сміливий чоловік! А що ж буде тоді робити московська „Правда"? „Третя симфонія" Р. Симовича, — пише Штогаренко, — присвячена передовим людям, стахановцям нашої Батьківщини... У симфонії немає дійового начала, характеристики позбавлені розвитку, вражає холодне споглядальне ставлення автора до музичного матеріялу". — Нічого, хай не журиться Р. Симович. Московська „Правда" знає досконально рецепти, як збільшити творче надхнення і експресію композитора, особливо українського.

Нас вразило в статті Штогаренка повне замовчування чи нехтування української народно-пісенної творчости, — тим більше, що й сам Штогаренко є добрий знавець народної пісні і його твори з цієї галузі ми завжди вітали і з приємністю виконували. Натомість Штогаренко пише: — „Музична громадськість України... повинна добитися рішучого перелому в роботі над найулюбленішими і найбільш популярними жанрами музики — над створенням нових опер на сучасну тему".— Як Штогаренко може знати, що найулюбленішим жанром музики для трудящих „воз'єднаного" українського народу є нова опера на сучасну тему, коли ні одної такої опери ще не створено?!

Сумніваємося, що будь-яку добре зроблену українськими композиторами оперу московська „Правда" апробує. Їй, „Правді", вигідніше до безконечности демонструвати на показових декадах українського мистецтва в Москві, як Одарка з макогоном ганяється по сцені за п'яним Карасем. На те ж і є „квітуча" Україна московською кольонією!"

В другому листі до композиторів, дириґентів і співаків, переданому „Голосом Канади" в Україну, проф. Нестор Городовенко пише:

„Другий лавреат Вано Мураделі говорить на ту ж тему. Штогаренко б'є на сполох, що наші композитори послабили боротьбу з проявами ідеології українського буржуазного націоналізму, а Мураделі закликає своїх колеґ написати твори „істинно народні, що відбивають все багатство нашого радянського життя, звернені до розуму і серця радянської людини". — „Радянське мистецтво", радянська опера", „раданська людина", „радянський композитор" — ось на якій безглуздій, видуманій і продиктованій московській совєтській термінології виїжджає в своїй статті Мураделі... Закресліть всі опери, створені до того дня, коли раптово з'явилось „радянське мистецтво", що тоді залишиться в галузі оперного мистецтва в Совєтському Союзі?

Мураделі пише: „Українські композитори не приділяють належної уваги створенню радянської опери. На пленумі не прозвучало жадного оперного твору."

А я кажу: і не прозвучить, бо так званої радянської опери не було, нема і бути не може. Є радянські громадяни, але нема радянської людини і радянської культури. Є національна опера того чи іншого народу, опера вселюдського творчого ґенія, це було й буде, але нема радянської опери, бо нема радянського народу, як такого..."

Своє звернення „по той бік" проф. Н. Городовенко закінчує такими словами:

„Які ж бо нещасливі люди оті українські композитори!— Напише своє, рідне, — з „національними рисами" — пропав. Напише, трошки позичивши у „старшого брата", щоб трошки себе застрахувати від біди — теж б'ють".

Леся Українка

ЄРЕМІЄ, ПРОРОЧЕ

Єреміє, зловісний пророче! В залізнім ярмі
Певне серце Господь тобі дав із твердого кришталю.
Ти провидів, що люд буде гнить у ворожій тюрмі, —
Як же серце твоє не розбилось од лютого жалю?
Як ти міг дочекатись, чи справдиться слово твоє?
Роєм стріли ворожі на божеє місто летіли, —
Певно чарами ти гартував серце своє,
Що на йому ламалися навіть ворожі стріли.
По війні ти на звалищах міста лишився один,
І палкі твої сльози точили холодне каміння,
І луна розлягалась така серед смутних руїн,
Що найдальші нащадки почули твоє голосіння.
Єреміє, ти вічная туго, тебе не збагну:
Як же серце твоє не розбилось од лютого жалю?
Бо джерело гаряче і скелю зрива кремяну . . .
Так, було твоє серце з твердого, міцного кришталю.

Ще про Володимира Боровиковського

В ч. 152 „Свободи" з дня 17 липня вміщена була стаття проф. В. Січинського про нашого визначного мистця — В. Боровиковського.

В уступі про релігійну частину його творів, на жаль, є дуже важливе для нас, що живуть в Америці, упущення. Отже, не зазначено кількох ікон, що знаходяться в З'єдинених Державах Америки, зокрема на Алясці.

У катедрі Св. Михайла в м. Сітка, бувшій столиці Аляски, є чудовий образ Матері Божої. Ця ікона дуже популярна серед американської публіки, яка відвідувала або жила в м. Сітка. Вона відома як „Сіткінська Мадонна"

В Книжечці „Св. Михайла Катедра" (Сітка, Аляска — в англійській мові) автор її, О. А. Кашеварів, тубілець цьої країни, православний московської Церкви, дає досить гарний опис всього, що є у катедрі. Згадуючи про цю ікону о. А. Кашеварів пише, що вона була замовлена робітниками „Русско - американської компанії", що гроші на неї збиралося довший час дрібними сумами... а інструктором Г. Л. Боровиковського був Лампі (?).

В приватнім листі до мене один альянтський священик писав, що ця ікона робить надзвичайне враження на кожного, хто входить до церкви. Вона є надзвичайної краси і очей не можна від неї відвести. Вона відгороджена окремим шнуром, щоб люди не підходили до неї близько. За словами цього священика, в старі часи її хотів був купити мільйонер П. Морґан, пропонуючи 35,000 долярів, але церква відмовилась.

Т. Олесюк писав мені, що там є ще ікона арх. Михайла, що теж належить пензлю Боровиковського, але його авторства не вдалося досі підтвердити, хоч я робив всякі заходи, розпитував і тодішнього правлячого єпископа Сітки. Є твердження, що всі ікони в цій церкві змалював В. Боровиковський, але не маємо жадних для цього підтверджень. Треба ще шукати в архівах „Русско-американської компанії" у Вашинґтоні, в Бібліотеці Конґресу.

Крім того, є ще одна чи дві ікони В. Боривиковського в інших місцях Америки.

І. Світ.

„ГРОМАДСЬКІСТЬ РАДЯНСЬКОЇ УКРАЇНИ ГОТУЄТЬСЯ ВІДЗНАЧИТИ РОКОВИНИ В. МАЯКОВСЬКОГО ТА В. КОРОЛЕНКА"

„Радянська Україна" (з 8 липня) повідомляє про те, що „громадськість Радянської України готується відзначити 60-річчя з дня народження найталановитішого поета нашої епохи (!) В. Маяковського. В містах і селах республіки проводяться лекції і бесіди, організуються виставки, присвячені знаменній даті." З цього приводу відбулась навіть окрема сесія відділу суспільних наук Академії наук Української РСР. На цій сесії українські вчені мусіли величати Маяковського як „найвидатнішого поета радянської епохи, справжнього художника, полум'яного пропаґандиста і аґітатора.

Одночасно „громадськість Харкова готується широко відзначити 100-річчя з дня народження видатного російського письменника В. Г. Короленка", який хоч і був українського походження, то писав свої твори російською мовою. Цікаве, що роковини українських письменників або промовчується або їх відзначається дуже скромно.

Д-р Дмитро Бучинський

„БУДЬ ПРОКЛЯТА КРОВ ЛЕДАЧА!..."

(До 40-ліття з дня смерти — 1. 8. 1913 — Лесі Українки)

„Утихомирилось? Зломилась воля, Україна лягла Москві під ноги, це мир по твоєму — ота руїна?" — питає Оксана Степана в „Боярині".

Той мир і та руїна тривожили дух Лесі Українки від 13-го року життя аж до дня смерти. Вона, в тій чи іншій формі, все повертала до нашого невільництва, все ставила перед очі українського народу руїну й рабство, пригадуючи йому святий обов'язок — боротьби!

Для неї „завжди величніша путь Голготи (боротьби), ніж тріюмфальний хід" (рабів), але лише під однією умовою, що на шлях Голготи — святої боротьби за правду — мусимо вступати свідомо. Без свідомости немає ані жертви, ані героїзму. Якщо вступати на цей шлях „без одваги й без волі" — недобровільно, якби „заблукався, плачучи гірко від болю", то це не жертва, а припадковість безкорисна й непотрібна, це — за висловом поетеси — „ледача кров, не за рідний край пролита!" Це змарнована кров, але тому, що вона пролита безцільно, жаліє її Леся Українка, кажучи, що краще, „щоб вона краскою втіхи заграла, очі комусь звеселяючи".

Леся Українка — це жінка з усіма прикметами м'якої душі, з серцем щиролюблячим, зі сльозою в оці. З другої сторони — це жінка-лицар, воїн для якого немає границь у жертві, яку від боротьби не відстрашує тяжкий голготський шлях, бо вона свідома, що тільки великими жертвами, надлюдськими трудами, тільки кров'ю можна змити з себе ганебне тавро невільництва.

Вона, як ранній сівач, виходить на руїни Рідного Краю. Зронює гарячу дитячу сльозу над долею любої тітки, яку московський жандарм забирає з рідної хати й депортує на Сибір, дівочими сльозами зрошує могили, „де полягла козацька голова думлива"; пробує отрястись з ридання, шукаючи розради між людьми, робить спроби „шукати братства, рівности й долі гожої в гурті", лякаючись, щоб самітною „не збитися з путі".

Віддавши данину сльозам, зглибивши фарисейство „братерства, рівности й свободи", якими сильніші й проворніші обдурювали слабших та вбивали в них духа спротиву, Леся Українка стає лицем до твердої дійсности, до вимог і твердих законів життя. Зі словами: „Нащо даремнії турботи? Назад немає вороття! Берімось краще до роботи, змагаймось за нове життя!" — вона вступає на шлях святої боротьби. Так відреклася вона своїх сліз, болю і навіть гурту, що його так захвалював дядько М. Драгоманов, а пішла самітна тим шляхом, що вказав нашому народові ще Шевченко: борітеся — поборете!

„Я вийду сама проти бурі і стану — поміряєм силу!"

З того моменту до кінця свого життя Леся Українка, хоч сама змагалася в обіймах смерти, не сходить з передових позицій „*свого бідного люду, своєї родини, братів своїх вбогих, закутих в кайдани*", вірить у його перемогу, але зумовлює її безкомпромісовою боротьбою, окриленою ненавистю до рабства й осяяною вогнем ненависти до ворога!

Ненависть Лесі Українки — не сліпа, інстинктовна, звіряча. Ненависть ця свята, бо вона зумовлена любов'ю. Любов'ю правди, справедливости, волі! Це найвиразніше пояснює вона сама, говорячи: „Тільки той ненависти не знає — хто цілий вік нікого не любив!"

Отже, ненависть її зумовлена любов'ю!

Це втихомирення, зламання волі України, плазування українських „патріотів" перед Москвою, блуканина та шукання правди, як говорить П. Куліш, „перед високими тронами, ця руїна, що її ставить поетеса устами Оксани в „Боярині" опортуністам Степанам — це наслідки, що в душі народу погас вогонь ненависти, а разом з нею вигасла любов, померло геройство, занидів лицарський дух.

Любов і ненависть — це дві сили, що можуть оживити раба-паралітика.

Безмежна любов до рідної землі, до народу, до волі, правди й справедливости — це живі підойми всенароднього духа, це сила, що може звести меча проти насильства в обороні правди, що Леся Українка так гарно висловлює: „рука, порушена любов'ю", мусить „видобути з піхви меч ненависти!"

Це не проповідництво варварства, кровопролиття, а навпаки — це шлях, і єдиний шлях, до волі й справедливости кожного поневоленого народу!

Так народжується в Лесі Українки непереможна сила духа, найбільша гарантія перемоги, якою вона остерігає ворогів: „Хоч убий, але не здамся, вбити мене можеш, але жити не примусиш!" Цим вона не проповідує огиди до життя, шукання смерти, нерозумної втрати життя задля самої втрати чи щонебудь друге, негідне людини й борця. Це значить, що ніхто не може примусити вільнолюбну людину жити життям безвольного раба. Її шляхетний, непокірний дух заперечує всякого роду невільництво, а вибирає чесну лицарську смерть на полі бою.

Любов до батьківщини й народу, їх слава й честь „палять її жили". Щоб рятувати їх, вона, без вагання, кидає на терези боротьби за волю високу ціну викупу — людську кров, але з найвиразнішим призначенням: „Будь проклята кров ледача, не за рідний край пролита!"

Словами Иоанни, жінки Хусової, голосить вона євангельські: „світ правди, добра, любови й волі". За ці правди змагається вона, за них борються її герої.

Християнська громада, у своїй покорі, приготована на муки й смерть, але не має сили вступити на шлях боротьби. Тому неофіт „В катакомбах" зриває з тією громадою, заповідаючи їй: „Я піду за волю проти рабства, я виступлю за правду проти вас!" — Тим самим невиправданим страхом проливу крови живуть і керуються українські патріоти в часах гетьманщини. „Боялись розливу крови, а не подумали, що буде, як все утихомириться?" — робить їм історичний закид Оксана. — „Кров батьків, пролита за волю, тяжить на голові моїй і вашій!" — *опам'ятує* Алеазар плаксивих пророків у „Вавилонському полоні". — „Хто раб? Хто подоланий? — запитує Тірца жидів на руїнах рідної землі. — Тільки той, хто самохіть несе ярмо неволі!" — чия рука не може підняти меча, чиє око не може глядіти на кров. — Антей в „Оргії" — це мистець, його рука не володіє мечем, але він гордий еллін (грек), що не тільки залишається „без хліба й без слави, коли одне й друге здобути може з римських (ворожих) рук", а він дорогоцінною арфою вбиває свою дружину, щоб цим способом змити пляму зради зі свого роду. „Товариші, звертається він перед смертю до своїх учнів і друзів, даю вам добрий приклад!" І це не приклад самогубства, а протидія рабству, що прибирає форми деморалізації, може умертвити руку, вбити святий огонь любови й ненависти, отже й ці суспільні гріхи треба також змивати кров'ю.

Коли Франко писав: „Від часу Шевченкового „Поховайте та вставайте"... Україна не чула такого сильного поетичного слова, як з уст цієї слабосилої дівчини", то він вірно оцінив, в першу чергу, ті колосальні труди й боротьбу Лесі Українки проти кожного загарбника української землі, проти кожного, що якимнебудь способом присипляв сумління українського народу.

Доля України була змістом її життя, була підметом її гарячої думки. Неволя України, опортунізм її синів жагучим вогнем палили її жіноче серце, забороняли їй невільницькі плачі, її рука мужньо підняла меча любови, волі, справедливости — меча святого гніву й пімсти.

Мадрід, у липні 1953 Р. Б.

Адам Гнідь

СИЛЬВЕТКА ЛАВРЕАТА

(ВІЛЬЯМ ФОЛКНЕР)

Сивоволоса людина, з молодецьким чорним вусом, спинилась на дворці в Стокгольмі. За нею лежала далека дорога, дослівно й переносно. Тяжко було повірити, тут, в північній сірині, відбігунової країни, що десь далеко немилосердне сонце б'є жорстоко по болотнистих берегах могутньої Міссісіпі, де бурхливі пристрасті півдня знаходять вияв у шалі розваг Марді Гра; де вікове співвідношення білого-пана й негра-слуги встоюється наперекір всім намаганням законодавців і сильному наступові нової доби. Позаду лежали довгі роки — двадцять п'ять років — тяжкої внутрішньої боротьби за самовияв, творчого оп'яніння, людської погорди, впертости, поту фізичної праці, погорди товаришів праці, недоїдання й задушливої гарячі ново-орлеанських ночей. Хто міг би сказати, що на кінці болісних етапів була призначена подорож до Швеції? Але, ось він тут, він і ніхто інший, Вільям Фолкнер приїхав до Стокгольму, щоб прийняла літературну нагороду Нобеля.

Доба по першій світовій війні принесла Америці феноменальний ренесанс в літературі й породила цілу плеяду молодих авторів, які розголосили свої імена й піднесли американську літературу до світового рівня. Джон Стейнбек („Грона гніву"), Ернест Гемінґвей („За ким дзвонить дзвін"), Синклер Луїс („Мейн Стріт" і „Містер Бебітт"), Пирл Бак, Антон Синклер, Юджін О'Ніл та інші діждались того, що їхні твори стали читати мільйони людей по всіх країнах світу. В періоді між двома війнами троє з них — Синклер Луїс, Пирл Бак і Юджін О'Ніл — одержали високе відзначення: нагороду Нобеля. Коли, одної ночі, задзвонив телефон в спальні Вілліяма Фолкнера в містечку Оксфорд, Міссісіпі, і схвильований кореспондент Ассошіейтед Пресс з Лондону повідомив, що йому також признано нагороду Нобеля, підстаркуватий фармер-літератор був такий же здивований, як і ввесь літературно - свідомий світ.

Коли ласкаве зимове сонце освітило зелені горби довкруги Оксфорду і місцевий часопис великим наголовком сповістив читачів про честь, що припала громадянинові міста, загальна радість мешканців не була закаламучена ані заздрістю, ні фльшивою ноткою вдаваного респекту до лавреата. Хоч десь у світі вже ясніло його ім'я, всі в Оксфорді знали, що „Білл" Фолкнер, як звичайно, появиться в місті, полагодити щоденні орудки, побалакає із знайомими й піде поглянути на фарму, щоб дати вказівки своїм негерським робітникам. Ані слава, ані жадний катаклізм не могли розірвати зв'язків, що лучили місто Оксфорд з його найвизначнішими громадянами вже більш як п'ятдесят років. Найстарші громадяни знали найменші деталі росту й упадків Фолкнера від його наймолодшого віку.

Батьки Фолкнера привезли його до Оксфорду дитиною, з Ню Олбані, Міссісіпі, де він народився 25 вересня 1897 року. Тут він ходив до школи, тут в 1912 році почав студії на одинокому університеті в Міссісіпі. Якби Фолкнер був говіркий, він може розказав би, що саме спонукало його залишити студії у вересні 1914 року й вирішити, що наступним кроком в його кар'єрі мав бути похід на війну. Саме тоді вибухла війна між центральними державами й першими членами Антанти, а тому, що З'єднинені Держави ще не приступили до війни, Фолкнер подався до Канади й зголосився добровільцем до летунства. Наступні роки дали Фолкнерові масу вражень, перше знайомство з Европою й рани в бою. Вони таковж дали йому сюжети для кількох пізніших оповідань та одної повісти.

Повернувшись додому, Фолкнер не міг знайти собі місця. Війна порушила його душевну рівновагу й скріпила неясні почуття неспокою, що змусили були його вирушити в світ. Не було грошей на продовження студій в університеті, брак означеної професії не дозволяв знайти пригожої роботи. Фолкнер, приневолений шукати якихось засобів прожитку, приймає роботу, яка тільки нависається під руки, мялюючи паркани, працюючи кочегаром на фабриках, гаруючи по плянтаціях. Остаточно, при помочі товаришів, які знали літературні нахили Фолкнера, він попадає на роботу до „Ню Орлінс Таймс Пікаюн". Якийсь час працює в редакції, дописуючи щотижня в окремій колюмні. Майже спочатку попадає в товариство веселої літературної богеми, що творить, живе й гуляє в славнозвісних ґаретах Віє Каре.

Аж одного дня Фолкнер тратить працю і знов опиняється на вулиці. Куди йти? Очевидно, до Оксфорду. Фолкнер знову малює паркани, топить в печах, часто існуючи на хлібі й воді. Внутрішній конфлікт заставляє його писати, не зважаючи на всі фізичні перешкоди, що стояли на дорозі. Нещасливий в своєму окруженні, Фолкнер роздумує над минулим і теперішнім глибокого Півдня і пише поезії, здебільша маловартісні, та юнацькі недозрілі оповідання, що вражають гостротою вислову, виводячи їх на папері не для публікації, а так собі, як самітна дитина, що сама собі казки розказує.

Вкінці 1924 року Фолкнер залишає Оксфорд і вибирається до Ню Йорку, де працює урядовцем в експортовій фірмі. Тоді появляється друком одинокий збірник його поезій — „Мармуровий фавн". Заробивши дещо грошей з публікації книжки, Фолкнер вибирається мандрувати по Европі. За вийнятком припадкових уступів в його творах, нема ні-

(Закінчення на стор. 4-тій)

ТАНА СОБІ ФАНТАЗІЯ...

Розуміється — це лише витвір фантазії, творча, сказати б, імаґінація...

Але, припустім, що трапилося таке диво...

Що і нам, українцям, упав з неба наш Ярецкі! Не Ярецкі, а, скажім, Яременко. Наш джетовий герой, палкий український патріот, Василь Іванович Яременко, старший ляйтенант Аерофлоту, що вирвався із засекречоного в пруських лісах аеродрому на МІҐ'у найновішої продукції і прилетів з ним в американську зону...

За ним, правда, гналися його побратими з ескадри, посікли йому крила кулеметами, але наш бравий, піднебесний сокіл здолав таки пробитися через їхній вогонь і щасливо причалив на вільній, вже тільки символічно окупованій, німецькій землі.

Аж під самий Мюнхен загнався!

Хвацько вискочив з апарату і сказав емпістам, які його оточили:

— Я також вибрав свободу! І привіз вам оцю штуку, трохи кращу за ту, на якій цей полячок удрав, бо ми їм даємо всяке барахло з другої руки.

Наш герой попав зараз під триби скринінґової машини. Вхопило його в свої кліщі Сі Ай Сі, Еф Бі Ай, та всякі інші тайні служби. Тісно пристали до нашого героя перекладачі та секретарки з велико-братнього коліна, не забувши, очевидно, „немедленно" вдарити по дротах до великих босів з Американського Комітету!

На крилоньках прилинули ґоспода з КЦАБ-у. Обіймають нашого героя, розціловують:

— Уррра! — кричать, — здраствуй наш ґерой! Наш русскій ґерой!

— Ні, вибачте, я не ваш герой, — посміхнувся Яременко. — Я — українець, і прилетів сюди, щоб заманіфестувати перед вільним світом, що український нарід не бажає собі московсько-совєтського ярма, що він бореться і буде боротись за своє визволення.

Ґоспода осатаніли! Із піною на устах кинулись до американців.

— Ето фашист! — репетують. — Сепаратист, мазепинець!

— Большевицький провокатор!

— Разстрєлять!

— Репатріювати!

Американці слухали, але свій розум мали: взяли нашого героя на ще один скрінінґ.

— Велл, — кажуть, — приятелю, — а тепер поговоримо по-душам: признайся, що ти за чоловік і чому втікав з-під Совєтів?

— Кажу вам, хто я: старший ляйтенант Василь Іванович Яременко. 22 роки. Українець. Кандидат партії. Неодружений. Підслухав по радіо про цього ляшка Ярецкого, що втік на МІҐ-ові до Данії, а потім виїхав до Америки і заговорив від імені польського народу. Тоді і я подумав: а чому мені не піти його слідами і не показати світові, що ми, сини українського народу, хоч і носимо совєтську форму, проте, під цією формою б'ється гаряче українське серце, яке прагне волі рідній Батьківщині. От вам причина, чому я втікав з-під Совєтів. До вас, панове, одне прохання: дозвольте нав'язати зв'язок з українськими патріотами на еміґрації! По їхнім зв'язкам і за вашим, звичайно, дозволом, я хотів би виїхати до З'єдинених Держав і там повести пропаґанду за визволення мого народу і всіх уярмлених Москвою народів з-під червоної тиранії. А ви — як хочете: асиґнуєте сто тисяч на дорогу — то гаразд, а ні, обійдеться, якнебудь так заїду. Земляки поможуть.

Американці послухали, поміркували і сказали: О.К.

А тут же, розумієте, Мюнхен під носом, серце і мізок української політичної еміґрації! Тут і Державний Центр, і всякі Представництва, партії, фракції, коаліції, комітети!.. Гей, як заворушиться скитальський муравельник, як кинуться патріоти наперегони, — хто, значить, перший причвалає та присусідиться до героя.

Тут, як говорять у Ню Йорку, треба дати кредит ветеранам з Державного Центру. — Хоч і вікові політики, підтоптані, без модерного спортового тренінґу, а таки перші приперли до мети!.. Ну, розуміється, зараз сльози... сльози... потоки сліз! І промови, промови:

— Вітай між нами, наш гордий соколе змоторизований, безстрашний, що пішов слідами Тютюнника, Петлюри, Героїв з-під Крут, Лицарів з-пі Базару... І так далі, і так далі, — що відважився, не злякався, злинув і прилинув, і так далі, і так далі. А ми, значить, представники леґального Екзильного Уряду, — продовжуємо світлі традиції! Ми тебе зробимо державним секретарем авіяції... Ми ж тебе... ми ж тобі... ми ж для тебе... ми за тебе — і так далі, і так далі.

Тут зараз навинувся уповноважений по підписці Державної Позики.

— А як там голубчику; з тими сто тисячами зелених?.. Вже, кажеться, получили?

— Ні, ще не получив, — посміхнувся герой, — та гроші — пустяки. Саме головне, що я попав між вас, між своїх — рідних! Ми з вами зробимо велике діло для визволення України. Поможіть якнебудь проскочити на землю Вашинґтона та увійти в контакт із тим, як його, Українським Конгресовим Комітетом...

Екзильні діячі аж руки заламали!

— Що?! З Конґресовим Комітетом?.. Та борони тебе Господь! Ці панове скомпромітовані дорешти коншахтами з росіянами... Запродалися за доляри. Взагалі будьте дуже обережні, бо тут, на еміґрації, діють різні темні сили! Тримайтеся здалеку від бандерівців, Угавери, монархістів, доленківців, бульбівців. Ви — наш? Ви, хіба, духом з нами?..

— Та, я ваш серцем і душею, але я не хотів би мішатися у ваші внутрішні суперечки, щоб одна якась група не розґравала мене проти другої... Моє гаряче бажання — заговорити до вільного світу від усього українського народу, від поневоленої України!

Екзильники сумно похитали головами:

— Ми так і знали: бандерівець!

Ну, але в Державному Центрі діють різні фракції, що, деколи, як їм вигідно, ведуть політику на власну руку... — Почалося шушукання по кутках — і з Центру відскочила ліва фракція: два замашисті парубки, без краваток, у шкіряних куртках, взяли Яременка під руку і повели на сторону.

— Здоров, Вася! Ти звідкіля?

— З Дніпропетровського.

— Комсомолець?

— Ні, кандидат партії.

— Ну, значить, свій! Наша підсовєтська людина. Ти, брат, іди з нами в ногу, з єдиним революційно-робітничим фронтом! Нічого тобі в'язатися з старорежимними недобитками. Ми тебе завеземо до Нового Ульму і влаштуємо в редакції. А схочеш — головою партії зробимо, їй-Богу!

— Спасибі, дорогі друзі — дякує Яременко. — Не хочу я в партію — осточортіла. — Хотілося б, нарешті, забути, що я — підсовєтська людина.

Парубки без краваток переморгнулись:

— Вреше, гад, що він з Дніпропетровська. Це репаний галичанин!

Ще ліва фракція не випустила Яременка з своїх рук, як уже вхопила його в обертаси крайня правиця. Підійшли до нього два інженери та один доктор у чорних окулярах і повели під другу стіну:

— Слава Україні, слава Вождеві! З особистого припоручення Пана Полковника пропонуємо вам виїзд до Америки, або до Канади по нашим організаційним зв'язкам. Що ви на це?..

Не вспів наш герой і рота розв'язати, щоб щось відповісти, як до кімнати впали захекані лідери з Закордонних Частин — два маґістри та один доктор. Революційним порядком вирвали Яременка з рук конкуренції і силоміць потягли під третю стіну:

— Слава Україні, Слава Героям! Вітайте, дорогий Друже! Пробачте, що так пізно приходимо, ми просто з лондонського З'їзду! Оба Провідники передають вам палке привітання! Ви, розуміється, прилетіли сюди по нашим організаційним зв'язкам?..

Ошоломлений герой вже ледве зіпав...

— Даруйте, приятелі, я не по жадним зв'язкам, ні по-вашим, ні по-їхнім, а, просто, сів на літака та й прилетів. З власного сердечного бажання!

Панове маґістри переморгнулись, а пан доктор сказав авторитетним тоном:

— Угаверівець!

Саме в цій хвилині відчинилися двері і до кімнати вступили строго законспіровані три постаті з чорними масками на обличчях. Взяли нещасного Яременка та повели під четверту стіну, а найгрубший з таємничої трійці — сказав урочисто:

— Друже Яременко, від імені Представництва Головної Визвольної Ради вітаю вас з виконанням бойового завдання. Літак, на якому ви перелетіли, залишається до розпорядимости Головного Секретаря Закордонного Представництва. Гроші, які одержите від американців, будуть передані до Визвольного Фонду. Ви самі залишаєтесь тут три тижні для відпочинку, а потім будете скинені з парашутом на Рідні землі зі спеціяльною місією.

Наш герой вже того не витримав, гепнув, як довгий, на землю і втратив пам'ять.

Ікер.

Ольга Яримович

Сальомея Крушельницька у Львові

Я бачила її востаннє у травні 1944 року.. Наче прочуваючи, що вже ніколи на цьому світі не побачимось, ми були глибоко зворушені. Мешкаючи на третьому поверсі, вона хотіла зійти зі мною на вулицю, але я знала, що це для неї дуже важко: після нещасливого випадку з ногою, вона ходила з трудом, спираючись на палицю. Тому я мерщій вибігла, ковтаючи сльози, щоб скоротити найприкріший момент розстання.

Ми мешкали в близькому сусідстві, заприязнились і були чи не щоденними гістьми — вона в мене, або я в неї. Иде, було, до мене помалу, наче королева, висока, худощава, маєстатичною ходою і з маєстатичним виразом обличчя. Всі люди з околиці знали, хто вона, з найбільшою пошаною вступалися їй з дороги, — як королевій пісні. І нас якраз зблизила пісня. Вона побачила моє захоплення співом і старалася піддержати його так, як цього ніхто поза нею не міг би зробити. Ми годинами перебували при фотепіяні. Наче мати рідній дитині, вона передавала мені своє знання і своє розуміння пісні, особливо української. Не уявляю собі, щоб можна було мати кращу вчительку, яка б не тільки була педаґоґом, але й зв'язувала „учня" всією душею і з предметом навчання і з собою. Отак ми вчилися, співали, дискутували і приязнилися, при чому мої почування до неї були оперті на подиві і пошані, як до недосяжного ідеалу.

Оце десять років минає, як вона відвідала мене на мої іменини і зробила мені та моїм гостям чудову несподіванку, проспівавши низку пісень. Бо зрештою вона не хотіла ніде виступати і співати, хоч і як її просили. Вона казала, що не хоче розчаровувати тих, які чули її на вершинах її мистецької-співочої кар'єри. Але й тоді, у мене в гостях, коли вона співала — всі ми були очаровані її голосом і виконанням. Дуже можливо, що це був останній її виступ перед „авдиторією".

Це були взагалі сумні часи для неї. Після безжурного і достатнього життя в Італії, — доля судила їй сумну старість із недостачею вигод, до яких вона привикла, Найбільшим ударом для неї була смерть її чоловіка, італійця Річчоні, висококультурної людини, що був їй цінним дорадником в її артистичній кар'єрі. Сальомея Крушельницька, що зберегла своє дівоче прізвище для артистичного світу і для українців, висловлювалася з надзвичайним пієтизмом про свого покійного чоловіка, кажучи, що завдячує йому все, що зискала у світі. Дійсно, без його допомоги вона не могла б здобути високу мистецьку освіту у найкращих італійських мистців: її батько, священик у невеликому селі Біла тернопільського повіту, який мав семеро дітей (6 доньок і 1 син), напевне не міг би покрити видатків на мистецьку освіту.

Вернувшись в 1939 році до Галичини для відвідин родини, вона перебувала спершу в підгірській закутині Зелем'янка, потім у Львові. Війна захопила її і вона не змогла вернутися до Італії, щоб бодай впорядкувати справу своєї віллі в прегарній місцевості біля Реджіо. У Львові жила із своєю наймолодшою сестрою Анною, теж талановитою співачкою. Хто перебув у Львові час совєтської окупації і потім часи перебування німців, той знає, як то нелегко було там жити, та ще й двом старшим жінкам.

У цьому лихолітті я старалася розважити її, як могла, але вона не дуже потребувала людської розваги. Вона мала молодечий дух, була вічно всміхнена, бадьора й проявляла подивугідний спокій під час бомбардування міста, коли й молоді та здорові тратили нерви. Рішучість і видержливість, без яких вона не дійшла б до своєї мистецької цілі, залишились в її характері і стали в пригоді в усіх інших життєвих обставинах. Вона навчилася не брати до серця людської злоби й обмови, пізнала, що таке безпардонне суперництво мистців. Воєнне лихоліття і свою незавидну долю, сприймала, як щось самозрозуміле.

Мені невідомі подробиці її життя від часу, коли залізна завіса відділила Схід від Заходу. Виїхавши на захід я не писала нікому, щоб моїми листами не наробити халепи близьким приятелям, що остались по другому боці трагічного кордону.

Цих кілька споминів насунулось на пам'ять у зв'язку з прочитанням пресумної вістки про смерть великої артистки і зразкової людини. Хай це буде моєю квіткою на її далеку могилу. Було б дуже добре, щоб ті, які знають більше даних про життя Сальомеї Крушельницької в її останніх роках у Львові, подали їх до прилюдного відома. Тоді може появиться вичерпна книжечка про життя і мистецький шлях співачки, що золотими буквами записалась в історії всесвітнього і зокрема українського співочого мистецтва.

ПОЛЬСЬКИЙ ФІЛЬМ ПРО ГЕН. СВЕРЧЕВСЬКОГО

„Вояк перемоги" — зветься новий совєтсько-польський фільм режисури Ванди Якубоскої про ген. К. Сверчевського, забитого одним з відділів УПА. Фільм типовий для кінової творчости СССР — біографічний з вихвалюванням головного героя та пропаґуванням польсько - російської дружби. Цій дружбі перешкоджають ‚наймити закордонного імперіялізму'. На кадрах з нового фільму, уміщених в останніх числах варшавських журналів, бачимо „душогубців" на тлі лагідних гір Лемківщини, як вони причаїлися в засідці. Один з них дивиться у далековид. На голові він має якусь невиразного крою військову шапку, але не мазепинку. Інший в береті тримає тяжкий машиновий пістоль. Третій в кашкеті. Зір їх спрямований кудись в далечінь, — звідки має над'їхати „жертва".

ТРЕТІЙ ТОМ „КОБЗАРЯ" Т. ШЕВЧЕНКА У ВИДАВНИЦТВІ „ТРИЗУБ"

Видавництво „Тризуб" у Вінніпезі надрукувало третій том повного видання творів Т. Шевченка під заголовком „Кобзар". Цей том має 576 стор. і містить Шевченкові твори, що їх поет написав на засланні, а також дві довші статті про цей період Шевченкової творчости та 60 коротших статтей і 115 пояснень до окремих творів.

Ю. Гавришкевич

У музеях далекої Австралії

Відзначення маляра Михайла Кміта

В Аделяїді, в галерії образів, на початку липня відбулася вистава 16 образів, що були відзначені на конкурсі за нагороду Блейка. Цю нагороду за найкращий твір з ділянки релігійного малярства було влаштовано лише 4 роки тому, але вона має всекрайове значення. Першу нагороду отримав українець — Михайло Кміт з Сиднею за картину „Св. Євангелист Марко". Серед нагороджених є й друга його картина „Апостол Петро й Павло". Картини виконані в давньому візантійському-українському стилі.

Ікона з давньої церковці

У іншій залі цієї ж галерії зберігається мальована на дошці старовинна наша ікона з 14 століття, невідомого мистця. Ікона зображує Богородицю з Дитям із постатями Св. Матрони й Татяни по обох сторонах головного малюнку. На образі видніє відповідний напис церк.-слов. мовою. Хоч зазначено, в каталозі про ікону, як про російську пам'ятку, але не треба бути навіть фахівцем, щоб пізнати, що вона походить з якоїсь старовинної церковці з України.

Гуцули

У сусідній великій будівлі музею, в етнологічному відділі, споглядають на відвідувачів 9 гіпсових відливів гуцульських голів, а на недалекому столі під склом вміщено 5 великих знімок груп гуцулів. На знімках дата 1920 р. й пояснення, що це слов'янське плем'я, карпаторуси з півдня Росії. На одній з цих знімок бачимо пару з Ясіня. У поясненнях читаємо, що зображені тут особи представляють найчистіший нордійський тип, який ще можна стрінути в Швеції і Шотляндії.

АРЕТА

(Пам'яті Марії Сушко-Гриньовської)

Літературна Секція Українського-Мистецького Клюбу у Филаделфії відбула в суботу 11 липня ц. р. скромний, але цікавий вечір, присвячений пам'яті недавно померлої письменниці Марії Сушко-Гриньовської, яка вживала постійно псевдоніму „Арета" (в оголошенні помилково подано ім'я письменниці Ірена). У вечорі взяло участь кільканадцять осіб. Коротким споминам про письменницю поділилась із приявними Марія Струтинська, загальну характеристику її скромної літературної праці подав Богдан Романенчук, а дві мініятюри і фрагмент оповідання прочитав Анатоль Радванський.

Теж і цей вечір був заслонений вуалем якоїсь безособовости, яка й характеризує постать цієї повної траґізму і не позбавленої оригінального таланту письменниці. Це ж вона ще до війни друкувалась у репрезентативному літературному журналі „Назустріч", але до смерти залишилась майже невідомою в літературних колах. Це ж вона ніколи в літературній діяльності не вжила свого справжнього прізвища, але підписувалась іменем своєї старшої доні. І теж вона ніколи не писала нічого про свої переживання, яких їй не поскупила доля, але воліла у своїх творах віддавати місце турботам і хвилюванням інших людей.

Вона походила з української інтелігентської родини — (батько — асистент проф. Грушевського), народилась, здається, 1910 року. Але подорож батьків на захід і потім воєнні та післявоєнні події розлучили батьків з донькою, і вона залишилась самою. Була в сиротинці Сестер Василіянок у Львові, але надокучило їй там життя і покинула цю невеселу інституцію. Пробивалась життям майже сама, при малій допомозі рідних, і так покінчила школи і стала вчителькою. На дорозі свого невеселого життя зустріла молодого адвокатського апліканта д-ра Володимира Гриньовського і вийшла за нього заміж. Тоді проявився її літературний хист. Жила на провінції і писала фантастичні оповідання, а чоловік привозив їх редакторові „Назустріч" Осипові Боднаревичеві і той поміщував їх в журналі. Мало хто знав авторку і такою невідомою залишилась вона. Вона любила родинне життя і йому себе перш за все віддалася. Допомагала чоловікові, виховувала дві доні. А попри це писала. Писала головно оповідання з життя інтеліґенції. Працювала в ділянці короткої мініятури, і цей жанр довела до досконалости. Що більше — залишила недрукованою повість із життя українського священства під назвою „Олена Окопна", цікаву задумом і з психологічним підходом. Ширше відома її гарна новеля „Мая".

Арета багато пережила під час першої окупації Галичини большевиками і цей час відбився на її творчості. В своїх новелях й оповіданнях вона старалась зобразити чи то ідейних комуністів, чи теж забріханих, у яких ще живі були нотки національної української приналежности і в яких ці нотки після зустрічі з західньою Україною відживали.

Доля, одначе, не лише дала їй багато пережити під час скитальщини із загальної чаші нещасть. В той час вона втратила чоловіка, а згодом і молодшу доню. Це відбилось на ній трагічно. Приїхавши до ЗДА, вона всіми способами намагалась почати нове життя, щоб уможливити доньці вийти в люди. Вийшла тут заміж, але душевні переживання перейшли у хворобу, яка довела її до трагічної смерти.

У цей воєнний час вона не переставала писати. Друкувалась в еміґранських журналах в Австрії, як „Літаври", „Життя і слово" й інші.

Ті, хто її пам'ятає, оплакують її теж, як гарну людину, гарну душею й характером та й чарівною зовнішністю — обдаровану красуню, яка залишилась скромною в житті і скромно відійшла від нас.

(от)

НОВІ КНИЖКИ

СЛАВНОМУ З С[illegible] В п'ятнадцяті роковини смерти полк. Євгена Коновальця — 1938-1935. Українська Національна Єдність у Франції. стор. 58.

Дбайливо видана й з любов'ю до загинулого двадцять років тому провідника ОУН опрацьована книжечка пригадує читачам гостять полковника Євгена Коновальця. О. Жданович у статті „Володар наших душ" стверджує, що нарід перетривав лихоліття і не піддався ворожій системі, бо „душами нашими заволоділи не пророки „реальної політики", а він, Богом даний Вождь, Основоположник УВО й ОУН". Далі йде тепле ліричне звернення до друзів: „Світлій пам'яті вождів" д-ра Остапа Грицая та стаття Дм. Костика: „Євген Коновалець". Стаття Дм. Костика приносить багато вісток про маловідомі події з життя полк. Є. Коновальця, зокрема про зусилля ворожих українській ідеї урядів знищити Коновальця, що й завершилось вибухом бомби в Роттердамі. Численні ілюстрації побільшують вартість цього видання.

Сидір Запорожець. Кожний повинен знати, Ню Йорк, 1952. Стр. 288.

Псевдонімна книжка, без зазначення друкарні й без сліду якоїнебудь праці редактора над писанням автора. Тому ці, непов'язані нічим, переважно безграмотні, нариси уявляють собою дивну суміш цікавих спогадів з минулої боротьби махновців проти большевиків, з наївними, безпорадними роздумуваннями про різні речі, що або давно вже вияснені в іншому світлі, або вимагають перевірки. До таких зокрема відноситься сторінки, де автор торкається жидівських питань, на які він дивиться крізь окуляри російських „Протоколів сіонських мудреців", хоч і запевняє про свою прихильність до жидів, як нації, та про те, що він рятував жидів від німецьких переслідувань. Напевно так і було, бо автор має відвагу й гаряче серце, але це не виправдує появи книжки, що представляє собою шароварницьку версію якогось чорносотенного видання „Союза Русскаго Народа".

СИЛЬВЕТКА ЛАВРЕАТА

(Закінчення зі стор. 3)

яких матеріялів про діяльність Фолкнера в Европі, як немає й певности, що саме спонукало його вирушити в мандрівку. Дехто каже, що Фолкнер захопився був Европою, перебуваючи у Франції під час війни, і бажав до неї повернутись, щоб на дозвіллі познайомитись з її культурою. Інші кажуть, що він думав сісти в Парижі, щоб там вчитись літературного ремесла й обсервувати життя. Веручи на увагу внутрішній неспокій, що позначав усі вчинки Фолкнера в той період творчої формації, одна чи друга причина могла служити йому на оправдання мандрівки, як також інші, знані тільки йому причини.

Ніхто не може точно сказати (за вийнятком Фолкнера — але він мовчить), коли саме він повернувсь з Европи. Та, починаючи з 1926 року — факти говорять самі за себе — Фолкнер вже осідає в Оксфорді й починає писати, публікуючи щорічно одну, а навіть дві й три повісті чи збірки оповідань. Спочатку приходять теми з його воєнних років і повість „Жовнірська плата" в 1926 році, далі — сатира на літературні кола Нового Орлеану „Комарі" в 1927 році. В 1929 році появляється „Звук і шал", повість, що вказує на зрівноваження автора, віднайдення правдивого таланту й дальший напрям його творчости. Підкреслюючи новоздобуту стабільність, автор одружується з Естеллею Одмен Френклин.

Фізична й моральна боротьба з собою й іншими, одержимість ідеєю власного післанництва, брак публічного зацікавлення його творами і боротьба за місце у великих американських журналах, що віддавали першенство сумнівної вартости оповіданням літературних мушок-однодньовок, повертаючи, а то й гублячи Фолкнерові твори, — виробили в нього своєрідне становище до публіки взагалі, а до літературних критиків зокрема. Фолкнер каже, що він часто кінчав свої твори й відсилав їх до видавців, не освідомлюючи повністю своїх вчинків: він писав здебільша для себе, з нестерпної потреби писати про все, що лежало йому на душі, майже повністю іґноруючи публіку і не цікавлячись її осудом.

Літературна критика вперше завважила Фолкнерові твори десь коло 1930 року, засуджуючи їх в дечому, але також перехвалюючи маловажні, сенсаційні деталі. Критик лондонського „Таймсу" вказував на недоліки ранніх творів, але завважував, що талант Фолкнера — не солом'яний вогонь. Пізніші твори так і не діждались сумлінного та компетентного перегляду, бо критики злегковажили Фолкнерові писання, а видавці не вважали за потрібне їх перевидавати, так, що в 1945 році більшости творів Фолкнера не можна було знайти навіть у букіністів. Коли йому признано нагороду Нобеля за 1949 рік, Америка мусіла із соромом ствердити, що видавці енциклопедій та літературних антологій забули включити Фолкнера та його твори в свої видання. Треба було нашвидку робити потрібні зміни, щоб дати тисячам, які нагло почули про нову зірку на літературному обрії, змогу знайти в солідних томах бодай найкоротші інформації про дату й місце народження лавреата нагороди Нобеля.

Головною причиною Фолкнерової непопулярности був факт, що критики, які привикли до стандартних новелістів і схематичних повістей, із строго окресленими сюжетами, на певному числі сторінок, — не могли зрозуміти правдивої суті його творів. В строгому значенню слова, він був не повістярем, а поетом, що писав прозою. Опинившись в джунґлях незвичних зовнішніх форм, спотикаючись на виразних помилках, що попадали в твори у процесі самітного, експериментального творення, критики не побачили сонця Фолкнерової величі. На оправдання думки, що Фолкнера не слід трактувати як нову літературну зірку, критики знаходили підтримку в спорадичній освіті автора. Не закінчивши ніякої школи, Фолкнер видавався найбільш „неосвіченим" з американських письменників, сам кажучи, що він здобув літературний вишкіл „неспрямованим і непов'язаним читанням". Іншою причиною було повне незнання широкої арени напівцивілізованого Півдня, де діють герої оповідань Фолкнера, критиками нюйоркського напівреального літературного півсвіту. Деякі з них, рішивши зразу про нікчемність Фолкнера та його творів, на доказ своїх поглядів наводили його незаможність і тяжку працю в повоєнному періоді. Ще й сьогодні можна знайти в бібліотеках насмішливі анекдоти поважних критиків про те, як Фолкнер мялював паркани й топив у печах.

Повернувшись з війни до рідного Міссісіпі, Фолкнер переконався, що він не може прийняти умовин повоєнного світу. Перед його очима лежав Південь, „якому дано стільки від Бога, з лісами із звіриною, з потоками із рибою, з багатим чорноземом під посіви . . .", але також Південь — „край, що його людина оголила й осушила за два покоління, щоб біла людина могла посідати плянтації і доїжджати кожного вечора до Мемфісу, щоб чорна людина могла мати плянтації та їхати нужденними автомашинами до Шикаґо й мешкати в мільйонерських палатах при Лек Шор Драйв; де білі люди наймають фарми й живуть як негри, а негри живуть на частках як тварини; де садять бавовник і де він росте заввишки з людину, навіть в щілинах хідників; де лихва й борг, банкрутство й безмірне багатство, китайці й Африканці, арійці й жиди ростуть і множаться побіч одного". Медитуючи про теперішні умовини, про славу минулих поколінь піонерів, підбоїв, кровопроливу Революційної Конфедерації та його місце в рідному середовищі, — Фолкнер починає творити велику епопею далекого Півдня.

З силою, яскравістю та натугою природного генія, гнаний внутрішнім неспокоєм, на базі досвіду, здобутого читанням таких авторів, як Бальзак, Флобер, Малярме, Кійтс, Оскар Вайдл, Дос Пассос і навіть Гемінґвей — Фолкнер береться за справу продовжування леґенди минулого в наш період, що його він уважає періодом замішання і розкладу. Кожне його оповідання чи повість — це цеглина в загальній будові, очко в загальному мереживі міту Півдня. Опираючись на спомини з дитинства, на родинну традицію великих предків — будівничих Півдня, на розмови негрів, місцеві приповідки, оповідання при кварті житнівки, Фолкнер творить округу в Міссісіпі, правдиву в усіх її подробицях, але залюднює її напівмітичними характерами, надлюдськими в своїй поведінці, що ціхуються свідомістю непромінальности й важливістю в історичній площині їхніх емпіричних вчинків. Елементами генія і уявою Фолкнер приводить їх до життя і робить їх вірогідними. Всі його твори просякає любов до рідної землі й інтенсивний страх, що наша ера машин і поспіху може зруйнувати її красу й тихий, мрійливий спокій. Цей страх каже йому шукати жорстоких, насильних картин в тихому побуті.

З короткими перервами Фолкнер не залишав своєї вужчої батьківщини. Вся його творчість теж міцно заякорена в рідному середовищі і оповідає про історію білих, негрів та індіян, дія якої, виходячи поза межі будь-якої повісти, ще продовжується. Фолкнер продовжує її хроніку, творячи панораму, що може краще віддзеркалює Південь, ніж будь-яка історія, бо вона мальована фарбами людських радощів і терпінь, майстерною рукою.

Деякі твори минулих віків залишилися в світовій літературі з причини їхньої майстерної будови, деякі — як хроніки побуту поодиноких періодів. Одначе, всі вони, були написані з щирістю намірів, осяяні іскрою генія авторів, горінням їхніх душ. Та найважливішим і найкритичнішим критерієм величі твору є проба часу. Не мине вона й Фолкнера. Але тепер, сидячи вигідно в родинному колі, в палаті, що її побудували основоположники Оксфорду, він може дозволити собі на відпочинок і поблажливо згадувати проби минулого. Південь і він символічно, а навіть майже фізично тотожні, завдячуючи один одному факт признання зовнішнім світом. Нагорода Нобеля є символом цього признання, — у випадку Фолкнера важливішим і справедливішим, ніж будь-коли в минулому.

ЧИ СПРАВДІ ГЕНІЯЛЬНИЙ ВИНАХІД?

Пістряк (рак) — це така страшна недуга і стільки людей терпить на неї і вмирає через неї, що кожна вістка про успішне його лікування викликає найбільше зацікавлення: Тому і стаття, що появилася у „Свободі" ч. 131 з 17-го червня ц. р. п. з. „Епохальний винахід лікаря-українця", знайшла голосний відгук серед читачів. Тим часом появилися інші відомості, з яких виходить, що цей „геніяльний винахід" мав принести досі тільки матеріяльну користь „винахідникові" та великі розчарування хворим. Вказав на це вже д-р Ст. Дмоховський у своєму листі до Редакції п. з. „Проблема пістряка" (ч. 154 з 21 липня ц. р.). Тепер один із читачів „Свободи" прислав до Редакції німецький ілюстрований журнал „Дер Штерн", що появляється у Гамбурзі. У числі 24 з 14-го червня ц. р. знаходимо вв цьому журналі велику, багатоілюстровану статтю під сенсаційним заголовком: „Використовувач пістряка ч. 1", — „Дер Штерн" зриває маску з найбільшого обманця щодо ліків у наших часах — замикає кордони Німеччини перед „карсіном" — Винахідник д-р Павлоцький — безоглядний грошороб, веде люксусове життя за останні гроші хворих і зрозпачених людей"!

З написаного у тому журналі виходить, що д-р Яків Павлоцький має тепер коло 70 років, що він жив довго у Швайцарії, а тепер у Ніцці і продавав у маленьких пуделочках вироблювані ним пігулки під назвою „Карсін". Він хвалиться, що вилікував ними 123,000 хворих на пістряк. Однак, д-р Вальтер Кунце, репортер журналу „Дер Штерн", три роки об'їздив Німеччину, Францію і Швайцарію, розпитуючи за тими, що їх ніби вилікував із пістряка лік „Карсін", та не знайшов ні одної такої особи. За власними інформаціями д-ра Павлоцького, він защіплює людського пістряка мишам, годованим в його лябораторії, і продукує із крови та „деяких органів" тих звіряток відповідне серум. Це — головна підстава для виробу пігулок, що їх він продавав тисячами. Але виробляв він отой лік потайки, не допускаючи нікого до своєї лябораторії і не погоджуючись ніколи на лікарську перевірку ліку. Замість цього він розсилав — як читаємо у німецькому журналі — сфальшовані поручення, як рекляму, по всьому світі. На двох табелях із кількасотма світлинами показує ніби вилікуваних його ліком. Як тепер виявлено, деякі з цих світлин взято з медичних книжок.

Д-р Яків Павлоцький походить ніби з Ростова над Доном, але німецький часопис сумнівається, чи це теж правда, і хотів би завести Павлоцького до Совєтів, щоб поставити його перед дійсного дослідника пістряка, д-ра Якова Павлоцького, який тепер живе у Москві у старечому віці 90 років. Оцей старенький лікар дійсно колись, між 1900 і 1910 роками, винайшов був „кальсін", яким користувалися для злагіднення болів, викликаних пістряком, але який ніколи не мав лікувальної сили. Той лік почали в Росії вдосконалювати ще перед першою світовою війною, але в 1917-му році між Сходом і Заходом впала залізна заслона, і дальша доля тих дослідів невідома.

Тим часом у 1919 році в швайцарській місцевості Сант Галлен виринув еміґрант Яків Павлоцький, який почав продавати подібні до шоколядок пігулки під назвою „карсін". Він запевняв, що є лікарем, і дійсно в році 1921 склав у Швайцарії іспит лікаря. Лікарської практики ніколи не виконував, а займався вирібництвом ліку „карсін", що його поручав як запобіжний засіб проти пістряка із 100-відсотковою силою і з 70-відсотковою лікувальною силою. 28 жовтня 1924 року він зареєстрував „карсін" під числом 2135 у швайцарському реєстраційному бюрі, потім цей лік попав в каталоґ швайцарських аптек. „Карсін" спроваджували 22 країни. Німеччина припинила його ввіз в 1936 році після страшного для Павлоцького викриття професора Фрідріха Ленне у фаховому журналі. Тим часом сам Павлоцький переїхав із Швайцарії до Ніцци і „Дер Штерн" в'яже цей виїзд із виявленням фальшівництва з поручальним листом від університетської клініки в Цюріху. Проте, знайшлися лікарі, з чудово оборудуваними лябораторіями, і фінансові кола, які пропонували свої засоби для вдосконалення продукції „карсіну".

Одна така група фінансистів втратила 100,000 швайцарських франків, 25,000 мав заінкасувати Павлоцький. Тепер постала друга група з капіталом 300,000 шв. франків. Сам Павлоцький — як читаємо у німецькому журналі — заробив своїм ліком, за його власним підрахунком, коло 10 мільйонів золотих марок.

У цілій цій історії є багато неясного. Коли читати ревеляції німецького журналу, то перед очима встає дійсно цікава постать людини, що пізнала тайну, як забагатіти, і що для своєї реклями думала використати навіть царя Миколу II, який ніби то дав йому гроші на виїзд з Росії для закордонних студій і поручального листа: царя не стало, а лист „загубився" — і так на кожному кроці з подробицями життєпису винахідника і його винаходу. Важко теж подумати, щоб дійсно був десь у світі успішний лік проти пістряка і щоб він не був загальновідомий і стосований в усіх шпиталях і кліниках світу. З другого ж боку дивно, що знаходяться люди і цілі концерни, які ризикують великими капіталами, не маючи гарантій, що йдеться про поважну справу. Видно, що якісь гарантії вони мають і не все воно — обман.

Етнографізм

(Закінчення зі стор. 2-ої)

Коли большевизм-комунізм вимазує з нашої пам'яти старий наш етнографізм, старі традиції, то є для нас зрозуміле. Він формує нову безвольну „радянську людину", що не повинна думати, не може заглядати за заслону минулого й не може вдивлятись у майбутнє. Вона призначена бути інструментом, звичайною лопатою, в руках чужих, має виконати певну механічну службу й скінчитися. Це нам, людям з розумом, серцем і душею, зовсім не відповідає, бо ми бажаємо жити, а не бути автоматами.

Хто хоче жити історичним життям, той ніколи не сміє зривати з минулим, не може писати історії від себе, а коли пише то мусить бути приготованим, що її ніколи не закінчить. Передову ролю в цьому випадку грає традиція.

Без усякого сумніву, ми мусимо зірвати з усім шкідливим, що є в нашому минулому, а старанно законсервувати все будуюче. Коли вже оперувати терміном етнографізму, то, признаймося, що сюди належать міжусобиці, опортунізм, духова безвольність, отаманщина та багато дечого іншого, що було зайвим в нашому житті в минулому й цілком безпотрібне нині.

Воюємо проти етнографізму в нашому житті, бо так його треба розуміти, і, навіть не опам'ятавшись, як розв'язуємося від одного, а попадаємо в другий, більше хворобливий, більше небезпечний та шкідливий у своїх формах сьогодні, як у своїх формах був у минулому.

Тут можна дати сотні прикладів, можна про етнографізм, у нинішній хворобливій формі, говорити під десятками аспектів, можна підтягнути багато „канон" так на його оборону, як на засудження, але одне певне, що — він потрібний в нашому житті, бо за ним тужить наша душа. Практично буде він такий, яким створить його наш конструктивний практичний розум. В ніякому разі він не може бути у своїх чистих формах з XIX ст., але й не можемо залишитись при сьогоднішньому 'реалізмі, бо обидва вони вимагають великої ревізії, практичної й розумної синтези.

Чи здобудемося на неї — це залежить від нас: чи буде в нас стільки сили, щоб поєднати все світле з нашого минулого з усім позитивним сучасного.

Мадрід, у липні 1953 Р. Б.

ВІСТІ З УКРАЇНИ

(За совєтською пресою)

„ЗАКАРПАТСЬКА ФОРЕЛЯ"

Про цю рибу пише „РУ" (з 8 липня) так: „Закарпатські річки, що вливаються в ріку Тиссу, багаті на рибу. В них водиться понад 70 порід риби. Найціннішою з них є фореля (пструг). Вона водиться майже в усіх річках і в верхніх притоках Тисси, Ляторинці, Тереблі тощо. Цю рибу можна розводити і в ставковому господарстві колгоспів. Ось уже кілька років у Сваляві існує форельовий завод, який займається добором та інкубацією струмкової форелі для колгоспів. Форельний завод постачає мальків колгоспам, що розводять цю цінну рибу в своїх ставках". Що вона цінна — це правда, але часопис не пише, хто їсть цю цінну форелю: місцеві колгоспники, чи диктатори в Москві.

„ШИРШЕ РОЗГОРТАТИ ЗДАЧУ ХЛІБА ДЕРЖАВІ"

Ще тільки відбуваються жнива, але совєтські часописи вже в цілосторінкових заголовках закликають до здачі хліба державі. „Вище напруження на збиральних роботах, включити в жнива всю техніку, ширше розгортати здачу хліба державі" — це гасла, якими підганяють совєтські диктатори своїх рабів до праці на користь держави. Але одночасно ці часописи стверджують, що не всюди праця відбувається за їхнім пляном. Ось, наприклад, „Житомирщина відстає з заготівлею кормів". І так: „На подвір'ї Словечанської МТС стоять тракторні сінокосарки. Стоять тоді, коли вони повинні працювати. Самохідна ж сінокосарка, що може скошувати за день траву з 100-120 гектарів, заросла бур'янами. Її ніхто не готовив до роботи.

Не використовується техніка МТС на скошуванні трав, згрібанні та скиртуванні сіна, силосуванні кормів і в інших районах. На визначений день 5 липня, коли збирання сіна першого укосу мало бути завершене, — завдання виконано тільки на 68.5%, а декуди навіть ще нижче".

„НЕПОВНОЦІННА ЕКСПОЗИЦІЯ"

П. Петренко нарікає на те, що Волинський обласний музей не виконує своїх завдань, бо він виставляє тільки краєзнавчі та історичні експонати, а не дбає про те, щоб повчати своїх відвідувачів про „перетворення Полісся, про величезний культурний ріст населення за радянських часів". Далі пишеться про те, що ще гірше стоїть справа з експозицією сучасного періоду. Кілька сухих цифр не можуть, пише Петренко, дати уявлення про чудові соціялістичні перетворення в області, про становлення і розвиток колгоспів, про спорудження нових промислових підприємств". Одним словом, Петренко хоче, щоб Волинський обласний історично - краєзнавчий музей був не музеєм, тільки аґітаційною установою, що обдурювала б своїх відвідувачів хвалою „радісного совєтського життя".

Ще про 4-ий Конгрес Українців Канади

У доповненні до поданих досі у „Свободі" відомостей про 4-ий Конгрес Українців Канади, який відбувся у Вінніпеґу 8-10 липня ц. р., наспіли дальші інформації, з яких виходить, що найважнішими справами, які полагдив Конгрес, були справи зміни статуту й прийняття резолюцій ідеологічно-програмової комісії.

Найголовніша зміна статуту в тій частині, де говориться про складові організації КУК. Зміну переведено для того, щоб відкрити двері для приступлення до Комітету новим краєвим організаціям, як звичайним членам, а також організаціям із спеціяльними завданнями, як членам надзвичайним. Зате незмінною залишиться точка статуту, що говорить про склад і вибір членів президії. Представник Українського Національного Об'єднання вніс був поправку, щоб президента Комітету вибирав Конгрес, але ця поправка перепала (68-139), після чого збережено дотеперішню систему, за якою головою КУК є кожночасний голова Братства Українців Католиків. КУК досі складався із таких організацій: 1. Союз Українців Самостійників (СУС), 2. Українське Національне Об'єднання (УНО), 3. Братство Українців Католиків (БУК), 4. Союз Українських Канадійських Ветеранів (СУКВ) і 5. Українська Робітнича Організація (УРО). Тепер прийнято ще такі організації: 1. Наукове Товариство ім. Шевченка (НТШ), 2. Українська Вільна Академія Наук, 3. Пласт, 4. Братство Карпатських Січовиків, 5. Союз б. Українських Вояків, 6. Український Національно Демократичний Союз, (УНДС), 7. Українське Євангельське Об'єднання, 8. Технічне Об'єднання, 9. Український Народний Союз, — 10. Об'єднання Демократичної Української Молоді і 11. Союз жертв російсько-комуністичного терору (СУЖЕРО), разом одинадцять нових організацій плюс п'ять давніх. Поза КУК залишається Ліга Визволення України.

Ідеологічно-програмові резолюції були предметом уваги вже першого дня Конґресу при виборі Комісії, яку пленум доповнив додатковими членами. Референтом Комісії на пленумі другого дня був Іван Сирник. Всі резолюції, запропоновані Комісією, прийнято майже без дискусії і поправок. Тільки резолюція, що закликала всі українські політичні партії й організації в Европі консолідуватися на платформі Української Національної Ради, викликала ширшу дискусію. Всупереч опозиційним голосам представників Ліги Визволення України, Конгрес прийняв запропоновану резолюцію без ніяких змін. Проте рішено виґладити ще стилістично текст резолюцій. Досі вони в цілості в канадійській пресі ще не появилися.

Совєти все ще „репатріюють" українців із Німеччини

„Гайдельберґер Цайтунґ", принесла цікаво й живо написаний репортаж із містечка Ляймен про сензацію, що її викликало авто з двома совєтськими старшинами, яке несподівано заїхало перед хату, де від років мешкає український скиталець Б. Степаняк. Цей останній був якраз хворий і ледви стягнувся з постелі, щоб відчинити двері, коли постукали червоні непрошені гості. Він зблід, як полотно, на вид „приємних" фізіономій і униформів дарма, що черв. старшина, за прийнятим звичаєм, розпочав фаміліярним „Как пажіваєш, — братєц" і лагідним тоном „радив" Степаняковві вертатися „на родіну". Але для довгої пропаґанди не було часу, бо німкиня-господиня метнулася закликати німецьку поліцію. Поліціянти, побачивши совєтське авто з офіційними відзнаками, не хотіли покищо безпосередньо вмішуватися, але зателефонували до американців і в цілій околиці счинився алярм, що несподівано появилися совєтські старшини. Перед хатою збіралася щораз більша юрба з очевидним ворожим настроєм до комуністів. Коли ці останні, зміркувавши, що їх приїзд поставив на ноги ціле містечко, вийшли з хати, німецькі поліціянти зажадали від них леґітимацій, але ці відмовилися навіть говорити. — Швидкий приїзд американської натрулі поклав край „візиті": червоні мовчки всіли в авто й у супроводі американців — щезли.

Описана сцена доказує, що не зважаючи на давно припинену офіційну репатріяцію і не зважаючи на офіційну американську заборону совєтським старшинам турбувати скитальців, які, після розв'язання ІРО, є леґальними залишенцями, червоні таки не залишають кожної нагоди, — щоби добувати окремі приватні адреси та псувати людям кров, намовляючи їх вертатися до „раю".

Український бизнесмен — автором статтей в американській газеті

Відомий український бизнесмен, Каленик Лисюк, який зліквідував в минулому році своє промислове заведення в Ню Меркет у стейті Ню Джерзі і перенісся до місцевости Санта Ана у Каліфорнії, друкує довгий цикл статтей про Україну, її змагання та боротьбу з Совєтами в часописі „Савт Ковст Нюз". Ці статті друкуються двічі в тиждень. Після першої, так мовити — вступної статті, що появилася під заг.: „Корінний українець оповідає про російські підбої" і де Редакція писала дуже прихильно про автора, досі появилося вже сім його статтей під спільним заголовком: „Російсько-Українська Війна." Названий часопис що виходить у Леґуна Біч у Каліфорнії, обслуговує побережжя від Лос Анджелес до Мексику: це здебільша курорти, з заможними мешканцями та з багатими сезоновими приїзжими. Приклад п. Каленика Лисюка і його статтей ще раз вказує на те, що американська преса радо відкриває свої сторінки українській тематиці, якщо тільки є амбітні громадяни, які пошукають зв'язків і не пожалують труду для писання цікавих нарисів з минулого і сучасного України.

ВЕЛИКІ ОБОРОТИ ХАРЧОВИХ КРАМНИЦЬ

У Ню Йорку опубліковано справоздання голови об'єднання продажу харчів „Фуд Фер Сторес," що охоплює 165 великих крамниць, т. зв. „супермаркетів". У минулому бюджетному році, що для цієї компанії закінчився 25 квітня, рух в крамницях виявився в 292,659,754 долярах. Ця сума на 12.7 відсотка вища від суми минулого року, при чому чистий дохід на 16.75 відсотка більший від попереднього.

ДАР УКРАЇНСЬКОМУ ВОЄННОМУ ІНВАЛІДОВІ

Визвольні змагання українського народу залишили нам святий обов'язок — дбати за українських воєнних інвалідів, безпомічних вдів і сиріт по полеглих наших вояках.

По першій світовій війні українці в Америці записалися золотими літерами в акції допомоги воєнним інвалідам. За почином нечисленного тоді, але сильного ідеєю і духом єдности гуртку колишніх українських вояків, згуртованих в Українській Стрілецькій Громаді, українське громадянство, поза постійними пожертвами, в одній лише збірковій кампанії склало 26 тисяч долярів як дар українським воєнним інвалідам. Цей дар дав змогу придбати та уладити у княжому городі Львові величавий Дім Українського Інваліда, який для наших ворогів був незаперечним доказом, що українська визвольна боротьба — це боротьба всього українського народу і навіть так далеко віддалені від краю українці до цієї боротьби присднуються. Тим багатим даром приблизно 20 років тому українська громада в Америці з'єднала себе ділом з визвольними змаганнями Рідного Краю.

По останній світовій війні знову маємо багато наших людей, які в боях за волю стали інвалідами і потребують опіки та допомоги. Їх є коло 400 душ. Є між ними такі, що втратили обидві ноги і пересуваються на милицях, не маючи протез; є сліпі на обидва ока, є такі, які втратили працездібність на 60, 70 і навіть 100 процентів. Деякі з них, що жили лише завдяки жертвенності ще недавно численної української еміграції в Німеччині й Австрії, — втратили усяку опіку. Не дивота, що ці найбідніші розпучливо кличуть тепер за допомогою, звертаючись до своїх американських земляків.

Ідучи за встановленим ще по першій світовій війні традицій звичаєм, що раз на рік українське громадянство обдаровувало українських інвалідів, Комісія Суспільної Служби ОбВУА, в порозумінні з ЗУАДКомітетом, постановила перевести по всіх скупченнях українців в ЗДА в часі від 1 серпня до 30 листопада 1953 збірку, щоб і в біжучому році дати дарунок українським інвалідам в Німеччині й Австрії.

Ми того свідомі, що наша збірка не розв'яже ще проблеми, якою є постійна допомога українським інвалідам. Але мусимо зараз дати бодай маленький доказ, що в ЗДА не забувають про українського інваліда і що українське громадянство ЗДА є вірне своїм давнім ідеалам.

Сповняючи свій священний обов'язок супроти наших воєнних інвалідів, — ми, комбатанти різних українських колишніх військових формацій, згуртовані в Комісії Суспільної Служби Об'єднання б. Вояків Українців в Америці, звертаємося до всього українського громадянства в ЗДА з закликом:

Рятуймо наших воєнних інвалідів, вдів та сиріт по полеглих українських вояках!

Рятуймо їх від злиднів та голодової загибелі!

Не словами, а ділами доказуймо свою відданість визвольній ідеї!

Пожертва в допомогу українським воєнним інвалідам — це вияв правдивої любови до Рідного Краю та відданости і єдности нашої з визвольними змаганнями за волю — України!

У всіх справах збірки звертатися на адресу:

ans of America

United Ukrainian War Veterans of America

866 North Seventh Street, PHILADELPHIA

Philadelphia 23, Pa.

КОМІСІЯ СУСПІЛЬНОЇ СЛУЖБИ

Об'єднання б. Вояків Українців в Америці:

Дмитро Гонта, голова; Роман Долинський, заст. голови; — Михайло Ліщинський, заст. голови; Іван Скіра, секретар; Іван Поритко, Петро Соболь-Зілинський, Григорій Варяниця, Ірина Домчевська, Марія Вовк-Урбан, Іван Одежинський.

Цей заклик вповні піддержує Управа ЗУАДКомітету та Координаційна Комісія при ЗУАДКомітеті і закликає наше громадянство до обильних жертв!

За Екзекутиву ЗУАДК-ту:

Д-р Л. Мицюга, предсідник; Павлина Різник, секретар; Д-р В. Галан, екз. директор; Д-р. М. Стахів, Олена Лотоцька, Михайло Дуткевич, заст. голови; Михайло Дубас, — скарбник.

За Координаційну Комісію ЗУАДК-ту:

Антін Батюк, голова; Д-р М. Корнилів, секретар; Іван Поритко, техн. секретар; Григорій Герман, Олена Лотоцька, Роман Гуглевич, Михайло Ліщинський, Михайло Дуткевич, заступники голови.

ЧИТАЙТЕ УКРАЇНСЬКІ КНИЖКИ И ГАЗЕТИ, бО ЧАСТЕ ЧИТАННЯ ВЕДЕ ДО ПРОСВІТИ, А ПРОСВІТА — НЕ СИЛА!

З ЖИТТЯ ГРОМАД І ОРГАНІЗАЦІЙ

Торонто, Онт.

Кандидатура С .Фроляка

Находимося в самому осередку передвиборчої акції. На 10 серпня проголошено в Канаді вибори до домініяльного парляменту, в якому сидять вже два наші земляки, мої симпатичні знайомі пос. Дікур і пос. Старчевський і, не зважаючи на липневу спеку та вакаційний сезон, ви побачите в Торонті повно афішів, до хати вкидають кожного ранку летючки з обіцянками кандидатів, великі транспаренти над виборчими бюрами поодиноких партій викрикують прізвища і сльогани. У всіх часописах роїться від портретів та закликів — за Торонто йде бій демократичними засобами.

СВЯТОСЛАВ ФРОЛЯК, — кандидат-українець до парляменту в Оттаві.

Мої земляки? Я мушу їх похвалити. Вони подискутували, як кожного разу, спробували, як завжди, догадуватися, „з якої він партії", — але остаточно зрозуміли, що тепер найважніше: переперти Святослава Фроляка до парляменту, конче, за всяку ціну, третього посла-українця до столиці Канади Оттави! І в дні 11 липня, коли пишу ці рядки, в українському Торонті фронтів немає, а коли вчора приїхав сюди і виступав у великій авдиторії УНО перший українець-міністер в Канаді м-р О. Кузяк з Саскачевану, українці виказали справжній політичний такт: хоч О. Кузяк з ССФ, отже демократично - соціялістичної партії, УНО дало йому залю і земляки таки зійшлися, щоб свого першого міністра-земляка привітати, але в розмовах з ним ясно сказати йому, що в Триниті, окрузі, де йде Фроляк, кандидат ССФ, за яким п. Кузяк промовляв, підтримки українців не матиме тому, що там має вийти Фроляк.

Фроляка підтримують усі. Навіть ті, що спершу не були захоплені ним, тепер агітують за „Стеном".

Триниті — величезна округа, до того ж у 70% замешкала неукраїнцями — і Святослав Фроляк має по чім побігати. Фроляка не схопите телефоном ні в його великій крамниці, ні в хаті, але водночас ви побачите його в найбільш несподіваному місці: він виступив з промовою на литовському й естонському національних святах, де — знаючи з автопсії большевиків рубнув такі промови, що залі гриміли і гриміли оплесками, він з'явився головним промовцем на обіді Товариства Українських Підприємців, в якому він членом управи, він стояв усміхнений та вітався зблизька і на віддаль з безліч знайомими на Літньому Пластовому Святі, пильнуючи водночас авта, з якого зазирали два його малі синки і донечка — і серед цього сто конференцій і сто офіційних розмов і віча по окрузі і відвідини впливових осіб. Це може тільки Фроляк, мужчина в повній силі віку, син батьків - гуцулів, які хоч прибули в 1910 році до Канади, вислали свого сина вчитися в гімназію у Станиславові та на університеті у Львові, Фроляк, якого в 1939 році застали большевики на Західніх Землях, який побув з ними рік, щоб потім через всю „велікую родіну" переїхати аж до Владивостоку, а звідти до Токіо і Канади, Фроляк, що пішов у канадійську армію і був у ній не тільки сотником, але й головою Українського Бюра в Лондоні, Фроляк, що головував у Крайовій Екзекутиві МУН, скінчив відділ політичних наук в університеті в Торонті і врешті був основоположником та довший час видавцем „Гомону України", Фроляк, що прекрасний в товариській поведінці, незвичайний промовець в українській та англійській мовах і якого молода та хороша дружина, з роду Купченко, тримає хату на висоті справжньої української хати, в якій завжди українські мистці, українська обстановка, українські звичаї та українське народне мистецтво. Він зумів здобути собі пошану й повагу серед англійського світу і Поступово-консервативна Партія висунула його не тому, що любить українців, але тому, що таких кандидатів, з такими особистими вальорами, у неї небагато. Це перший прецеденс, що ця партія висунула кандидата-українця в оттавський парлямент.

Але про дискусію на цю тему не доводиться говорити. Українці вміють кандидувати. Коли рік тому з тієї ж партії кандидував до провінційного арляменту пос. Яремко Іван і то кандидував в окрузі, в якій роками панували комуністи, коли в сусідній Ошаві до Оттави в додаткових виборах йшов люблений бурмистр цього містечка Михайло Старчевський — і Яремко й Старчевський показали, які їх особисті вартості. За ними голосували всі, теж і англійці.

А Святослав Фроляк? Хто його знає зблизька, як я, може сказати те, що і я: Яремко, Старчевський і Фроляк — це буде гідна репрезентативна трійка українського Онтерія, Старчевський, Дікур і Фроляк — гідна трійка українських репрезентантів в парляменті Оттави.

Анатоль Курдидик

Ню Йорк, Н. Й.

Фестин на цілі Українського Народного Фонду УККА

Українська нюйорська громада, зорганізована в Комітеті Об'єднаних Українсько-Американських Організацій міста Ню Йорку, який виконує теж функції філії УККА, заініціювала вже другий раз оригінальну імпрезу: фестин „День Українського Народного Фонду УККА", який відбудеться в наступну неділю 2 серпня ц. р. в Мейпел Ґров Пікнік Парк, при 46 евеню та 160 вул. у Флашінґу. Українці, що мешкають в метрополітальній окрузі Ню Йорку, добре пам'ятають першу подібну імпрезу Комітету Об'єднаних Організацій, що відбувся два роки тому, Минулого року така імпреза не відбулася через те, що в той час, на який було її намічено, відбувався П'ятий Конґрес Українців Америки. Про Національний даток говориться доволі, принагідно порушуються справи всіх збірок, переведення яких врешті слід УККА скоординувати. Недавно громадянство довідалося й про останній розподіл грошей Народного Фонду УККА. З того видно, що грошей все ще не вистарчає і тому громади повинні ще більше доложити зусиль для збільшення жертвенности своїх членів і тим дати змогу єдиній українській політичній репрезентації в ЗДА — УККА, краще вив'язатися із наложених на неї обов'язків. Коли взяти, наприклад, таку справу ,як резолюція 58 конґресмена Лоренса Смита, яку голова УККА проф. Добрянський, як також наші низові клітини - філії УККА всеціло піддержали, то брак грошей на таку ціль не дав можливости в скорому часі виготовити певну англомовну публікацію про Україну, про яку може вперше в історії дискутовано в американській конґресовій підкомісії, як про предмет міжнародного права, який має всі дані діяти самостійно. Слід згадати, що в такій акції активну участь взяв і Комітет Об'єднаних Організацій, виславши меморіяли до конґресменів та сенаторів свого стейту, текст якого конґресмен Л. Смит вніс до Конґресового Протоколу.

Комітет Об'єднаних Американсько - Українських Організацій міста Ню Йорку відгукувався на всі заклики УККА, щодо переведення певних політичних маніфестацій та акцій, відзначення національних річниць, святочних чи жалібних Академій, віч і т. п. Від 1930 року Комітет був передовим організатором справи збірок на національні цілі. Голова Комітету має книги з докладним виказом пожертв висланих до Краю чи то на Рідну Школу, інвалідів, „Просвіту", НТШ, політичні процеси, які часто відбувалися в той час у Західній Україні і тільки завдяки фінансовій піддержці жертвенних українців в ЗДА давали належний розголос української справи в світі. Тому такий оригінальний почин Комітету Об'єднаних Організацій слід вітати і належно на нього відгукнутися.

Всі організації члени Комітету, яких тепер є до 70, як також і організацій, які не є його членами, повинні доложити всіх зусиль, щоб масово себе зарепрезентувати в наступну неділю 2 серпня на Фестині „Дня Українського Народного Фонду УККА".

Сокіл

Арґентина поширює торгівлю з Західньою Німеччиною

Буенос Айрес. — З приводу підписання нового торговельного договору з Західньою Німеччиною, президент Арґентини Хуан Перон висловив своє адоволення з затіснення відносин між двома країнами і сподівання, що в майбутньому цей договір підпише „об'єднана Німеччина". Підписаний протокол поширює домовленість з 1950 року і передбачає взаємний обмін товарами, вартістю 136,600,000 долярів з кожної сторони. Арґентина має постачати головно зернові продукти, а Німеччина — сталеві, залізні, хемічні виробн, а зокрема сільськогосподарчі машини.

Англія хоче бачити Совєти й Індію на конференції

Лондон. — Англійський урядовий міністер закордонних справ, лорд Селсбері, офіційно заявив у палаті лордів, що англійський уряд буде домагатися, щоб у мировій конференції про долю Кореї брали участь Совєти, Китай і Індія, себто ті дві країни, що їх участь в конференції є квестіонована. І так в американському Конґресі є велика опозиція проти участи Індії в такій конференції, як держави, що безпосередньо не була заінтересована в корейському конфлікті і є занадто приязна у відношенні до комуністів. Пліруч із Совєтами і Індією мали б брати участь у мировій конференції — за словами лорда Селсбері — З'єдинені Держави, червоний Китай та обидві частини Кореї.

ЗРОСТАННЯ ПРОДУКЦІЇ ЗДА

Опубліковано урядові дані про постійне зростання продукції країни. Огляд порівнює теперішню продукцію з минулого і ствержує, що загально-крайова продукція в матеріялах і послугах досягнула за перший квартал 1953 року 363,400,000 долярів, що значно перевищує стан продукції за минулий рік, який за цей сам час рівнявся 348,000,000 дол. Обрахунки загально-краєвої продукції веде один з відділів департаменту торгівлі у Вашинґтоні.

ЧЕРЧИЛ ВІДПОЧИВАТИМЕ У ФРАНЦІЇ

Лондон. — Після закриття сесії англійського парляменту з днем 31-го липня на літні вакації, прем'єр Черчил задумує виїхати на відпочинок до південної Франції, де замешкає у домі лорда Бевербрука. У тому часі повернеться до Англії міністер закордонних справ і заступник Черчила Іден, що перейшов операцію печінки в ЗДА і перебуває там на відпочинку.

Посмертна Згадка

FRANCIS J. SIMONETTI, член молодечого відд. 374 У.Н.С. в Бостоні помер 29. червня 1953 на дитячий параліч. Полишив горем прибитих Родичів і 2-ох братів. Похоронений на Milton Cemetery, Milton, Mass.

М. Кисіль, секр.

В четверту річницю смерти

сл. п. інж. Богдана Ґалущинського

відбудеться

ПОМИНАЛЬНЕ БОГОСЛУЖЕННЯ

В НЕДІЛЮ, 2. СЕРПНЯ (SUNDAY, AUG. 2nd) 1953
о год. 8:30
в церкві св. Петра й Павла в Клівленді, Огайо.

ДРУЖИНА й ДІТИ.

Оцим повідомляємо Дорогих Свояків, Приятелів та Знайомих, що 28. липня 1953 р. помер у Филаделфії після довгої недуги заосмотрений Найсвятішими Тайнами на 82 році життя наш Найдорожчий Муж, Батько й Дідусь

о. АНТОНІЙ ОНУФЕРКО

священик-ювілят, довголітній парох Скалата, Зах. Україна, член основник всіх культурно-освітніх та громадських установ у повіті.

В четвер 30. липня о год. 8-ій ввечорі буде відправлена Панахида в пох. заведенні п. В. Креденсора при 25 й Бравн вул. — в п'ятницю о год. 7-ій ввечорі відбудеться перенесення Тлінних Останків до церкви св. о. Николая при 24-ій вул. та відправлення священичих похоронів.

В суботу від 8. год. ранку продовження священичих похоронів, а о год. 9:30 Служба Божа й перенесення Тлінних Останків на цвинтар.

Горем прибиті

2706 Folsom St., Phila. 30, Pa.

ДРУЖИНА, ДІТИ й ВНУКИ.

ТАРЗАН, ч. 3117. Їжа для божка

— Бути вашою жінкою! — зневажливо насміхалася Амра. — Я волію сто разів умерти, як бути жінкою такого падла.

— Так! — верещав Тум. — Ви відкидаєте шану бути моєю дружиною! Тоді я сам матиму приємність кинути вас у щелепи Ма-аму!

Скочивши із підвищення, він схопив її руку і кваплива попрямував до дверей. — Ма-аму не буде голодний цієї ночі, — ричав він несамовито. — Вартівники, відчиніть двері!